

Prítomnost

ROČNÍK VII.

V PRAZE 10. PROSINCE 1930.

ČÍSLO 49.

Muži v pozadí.

O reorganizaci a ekonomisaci státní správy se toho již namluvilo tolik, že každé další zdůrazňování její nutnosti se silně podobá nošení dříví do lesa. Vždyť i tato vláda vydala již několik vysoce závazných a autoritativních prohlášení, v nichž veřejnost byla ujišťována, že bude skutečně k racionalisaci vládní mašiny přikročeno a že státní správa bude zjednodušena tak, aby odpovídala moderním ekonomickým požadavkům. To jsme ovšem slyšeli již r. 1924, když byl schvalován zákon restriktivní, ale dosud za celých téměř šest roků nestalo se doopravdy nic, co by jen trochu nasvědčovalo, že od slov se přejde ke skutkům. Ani ten normalisovaný formát papíru — ta nejjednodušší věc, kterou lze provést pouhým několikařádkovým nařízením — nebyl dosud všeobecně ve státní správě zaveden. I nad tím ještě dumá a kroutí povážlivě hlavou několik vysokých byrokratů, kteří si myslí, že bůhvíco se nestane, budou-li svoje vzácné rozumy psát na papíru o šířce 21 cm a výšce 29.7 cm a nikoliv na dosavadním papíru formátu folio. Věru, nikdo nemusí mít u nás obavu, že by se ten československý státní šiml splasil. Kdo by si to byl pomyslel v roce 1918, kdy jsme slavnostně otěžili státní administrativy brali do svých rukou? Co všechno jsme z ní chtěli mít, a co jsme z ní učinili?

Je zajímavé, že ani takové skutečnosti, jako je krach berní reformy, zaviněný jen administrativními nedostatky, anebo hromadění nedoplatků na státních a jiných dávkách, způsobené jen rozklizeným a nedostatečně vybaveným aparátem finančním, nejsou s to hnouti stojatými vodami. V rozpočtovém výboru se rok co rok mluví o racionalisaci státní správy. Tam také rok co rok ministr financí slibuje, že již konečně bude provedena. Bohužel — tím to také končí. Nikdo ani jeho ani vládu nebere za slovo a nežádá na něm, aby konečně řekl pozitivně, co vláda dělá, anebo aspoň, co vláda doopravdy dělat chce. Poslední kalkulace rozpočtového referenta Hnídky, uvedená v rozpočtové debatě o tom, co by vynesla 2% až 5% racionalisační úspora ve věcných nebo osobních nákladech státních, jsou početní bublinky, jichž leskem se má zakrytí před parlamentem trapná skutečnost, že vláda nic nedělá. Věci znalým státním zaměstnancům jsou tyto dětské hříčky k smíchu. Ti cítí pouze jedno: ministři a referenti vládní mluví, a někdo, který má otěže vlády skutečně v rukou, si dělá ve státní administrativě, co chce. Jediný poslanec Remeš správně postihl v rozpočtové debatě, kde je jádro věci. Ten ukázal na nedostatcích finanční správy, že ve skutečnosti jde ve státní administrativě o diktaturu několika osob, které jsou silnější než sám ministr financí. Kdo to je? Remeš nikoho nejmenoval, ale každý ví, že to nejsou ministři, že to není vláda, nýbrž páni, skrývající se za jejími zády, muži v pozadí, kteří jsou v pozici skutečně záviděníhodné: mají moc, aniž by měli odpovědnost. Tu berou za ně na svá bedra jejich šéfové — ministři. Povídá se, že jsou celkem čtyři, myslíme, že je jich mnohem více. Nutno zdů-

raznit, že patří ke všem politickým stranám — k levici, jako k pravici.

Mnoho lidí se diví, jak se to u nás, v demokratické republice, mohlo stát? Věc je celkem jednoduchá. Ještě roku 1926 bylo tomu jinak. Vše vlastně zavinil zákon č. 286 z roku 1924, jehož důsledkem byl zákon o požitcích státních zaměstnanců z r. 1926. Při vypracování tohoto zákona stará vládní koalice učinila vše, aby vysoká byrokracie státní mašinu dostala úplně do svých rukou. Za tím cílem svěčila několika vysokým státním úředníkům jeho koncepci téměř neomezeně. Parlament, který osnovu jimi vypracovanou projednával, neměl ve skutečnosti ani potuchy, co všecko jest zaklausulováno v jeho paragrafech příliš zamořovaných a příliš nepřehledných. I k vypracování prováděcího nařízení a systemisace míst státních zaměstnanců na základě nového zákona byli povoláni tíž pánové. Učinili tak za dveřmi hermeticky zavřenými, bez nejmenší kontroly veřejnosti. A jaký byl výsledek toho všeho? Jest již dostatečně znám, nicméně je třeba jej znovu vyzvednouti, aby dnešní stav státní administrativy byl správně chápán.

Systemisací, kterou páni provedli, byl stabilisován počet míst podřízených státních úřadů, restringovaný o 10% v r. 1925, jenž skutečně potřebě ani zdaleka se nepřiblížoval. Oni si také potřebu srovnáním stavu administrativy nynější s předválečnou nevyšetřili. Také dosud nedovolili publikovat statistiku státních zaměstnanců, která je dávno hotová. Metody, jichž při systemisaci bylo použito, by si nebyl troufal nikdo v bývalé monarchii uskutečnit jako příliš zpátečnické a byrokratické.

A nyní, jak to páni provedli v ministerstvech? To je zajímavá historie. Je známo, že po převratu vešlo se do centrálních úřadů množství lidí, kteří chtěli se v nich udržet, soustředili do nich spoustu věcí, které nepatří ani k instanci druhé. Následkem toho bylo organisováno množství oddělení a odborů, které potřebě agendy neodpovídají, které však musí mít svoje sekční šéfy a ministerské rady. Chce-li si o tom někdo učinit správnou představu, musí si srovnat počet míst sekčních šéfů na př. ministerstva financí s jich počtem v Rakousku před válkou, anebo v dnešním Německu. Vídeňské ministerstvo financí jich mělo 6, dnešní říšské ministerstvo financí má jen 4. U nás ve financích je tedy hotová inflace sekčních šéfů. Naproti tomu u úřadů nižších, výkonných, je naprostý nedostatek zejména starších kvalifikovaných sil. Finanční správa si tam vypomáhá bídně placenými akordanty bez praxe a kvalifikace. Jak taková práce vypadá, dovede si každý představit. Ministr Engliš prohrál bitvu s berní reformou. Lze to snadno vysvětlit. I nejlepší generál prohraje bitvu, má-li přeplněný generální štáb a na frontě nemá pořádného vojáka.

Představíme-li si, že vysoká byrokracie jednotlivých resortů se vzájemně hlídá, aby parita, pokud se týče zejména počtu míst sekčních šéfů a ministerských rad, nebyla některým resortem porušena, pochopíme, že, jak

je tomu u resortu finančního, tak je tomu i jinde, ne-li hůře. (Článek „Patrón!“; otištěný zde v létě, znamenitě vystihl situaci u policie; vysvětlil, proč vlastně není na ulici policajta vidět.)

V těchto věcech vysoká byrokracie všech resortů a všech politických stran postupuje solidárně, neboť má zájem hmotný na udržení co největšího počtu míst první a druhé stupnice. Tento zájem ji sblížil a sjednotil tak, že ve věcech administrativních všichni táhnou za jeden provaz bez ohledu na politické přesvědčení. Na této frontě nerozeznáte socialistu od agrárníka, klerikála od pokrokovce, člena radikální levice od nejostřejšího šejdristy; tam máte proti sobě jen pevnou nerozbornou frontu odborných přednostů a ministerských radů. Každému je bližší košile, kterou nikdo nevidí, než vnější politický kabát, s nímž se na ulici blýská. S tím musí počítat také strany socialistické. A teď si k tomu připoeme ještě jeden velice důležitý, ale také velmi tristi fakt: naši ministři nemají ve věcech administrativních žádných zkušeností, které by stály za řeč. Namnoze jsou v administraci hotové děti. Proto jim neobyčejně imponuje každý jen poněkud šikovnější formální rutinér, ovládající vnější stránku agendy, třebaš by neměl o její věcné stránce ani zdání. Mají dojem, že to jsou ty pravé hybné páky administrativy. Samozřejmě, největší rutinu měli po převratu páni z Vídně. Byli ve výhodě jednookých mezi slepými; nelze se pak diviti, že ti ovládli administrativu. Tito úředníci, kteří si vytvořili formální obraz administrativy v předválečném Rakousku, by chtěli, aby to tu bylo také tak uspořádáno, zapomínajíce, že dnes vývoj jednoho desetiletí se rovná padesáti rokům před válkou. A to je příčina, proč nemůžeme se dostat k žádné pozitivní práci ve státní správě. Těch několik formalistických rutinérů na důležitých místech dovede zkrřížit každý plán, dovede uvést ad absurdum každý konkrétní reformní návrh, který se jim nehodí do programu. Ministři, přeceňující jich formální znalosti a bojíce se něco samostatně v administrativě rozhodnout, jim úplně podléhají.

A teď si představme, že by měla být snad vážně budována komise pro reformu správy, která by na př. měla možnost překontrolovat agendu natanou od nižších instancí do ministerstev. Ta by na př. konstatovala, že některé spisy jdou do ministerstva k rozhodnutí, ačkoliv se týkají řízení v hodnotě 200 Kč. Děje se to ovšem na základě zákonného předpisu rakouského, ale tehdy šlo o koruny zlaté. Dnes by měl podobný spis jít do ministerstva teprve tehdy, kdyby šlo o částku 1400 Kč a ne 200 Kč. Páni se prostě za 12 roků nepostarali, aby byla kompetence v rozhodování, vyjádřena v korunách, valorisována. To by se ovšem ihned zmenšila ministerská agenda, rázem by ubylo spisů a nebyl by podklad pro tak veliký počet oddělení, odborů, sekčních šéfů i ministerských a jiných radů. Takové věci velcí páni ovšem nemohou potřebovat. Může se tedy někdo diviti, že ekonomisační komise nebyla dosud zřízena? Že zákon č. 286/24 nebyl splněn? Že se nyní, kdy ministr financí energicky trvá na jejím zřízení, odehrává jakýsi zákulisní boj o to, má-li být zřízena vládním nařízením či vládním usnesením? A že přes všechno úsilí ministra Engliše, jemuž věru nechybí rozhodnosti, povleče se věc tak dlouho, až se na ni zapomene, a nezapomene-li se, páni se již postarají o nějakou tu formální smyčku, jíž zaškrtí každý počín, který jim není vhod.

Kubín.

Soudruhu Šmeralovi.

V Rudém Právu z 29. XI. 1930 vyzýváte nás, legionáře, abychom se zamyslili nad procesem se členy „Průmyslové strany“, který právě v režii Nejvyššího prokurora Krylenka a v podrežii Antonova Saratovského, Vyšinského a Lvova se odehrává v Moskvě ve sloupovém sále Domu sojuzů. Tito čtyři muži řídí výslech a soudní řízení procesu „Ramzina a spol.“, a za nimi řvou megafony „ohromné armády proletářů“, reprezentované asi jedním procentem rudých redaktorů, úředníků, různých komisařů atd. Dobře — zamyslíme se. Snad promluvíme za většinu těch, kteří poznali Rusko za války světové a občanské a kteří dosud se zájmem sledují vývoj SSSR, jeho vnitřní i vnější politiku, čerpající své poznatky ze sovětského tisku.

Nuže!

Právě jsme přečetli Trockého „Paměti“ a poznali jsme metody, jakými se pracovalo proti carské vládě, proti jejímu umění i neumění vládnouti. Viděli jsme, jak na východ od Visly existovala škola tajné, konspirativní práce proti režimu, se kterým jistá skupina lidí byla nespokojena. Tato řekněme klasická škola ruské konspirace se přenesla do nového režimu sovětů, stokrát násilnějšího a krvavějšího vůči jednotlivci i vůči celým třídám společnosti (na příklad boj za zničení bohatšího sedláka jako třídy) a vůbec proti všem, kdož „nejdouce s námi — jdou proti nám“. Za carského Ruska byla od dob děkabristů, Sofie Perovské, pátého roku, každá metoda, počítaje v to i individuální teror, dobrá a na místě. Zabije se gubernátor, hodí se bomba pod carskou karetu, odstřelí se velkokníže atd. Pak tato metoda přechází v organisované hnutí, které sice nepokládá teror proti jednotlivci za účelný, ale s nepřitelem jedná zcela bezohledně.

Přichází sovětský režim. Ten se řídí pravověrně Marxem a Leninem, vytváří z dělníků-otroků soukromého kapitálu dělníky-otroky kapitalismu státního, nemilosrdně těžkopádného, do omrzení byrokratického, využitkujícího nejen placenou práci dělníka, nýbrž beroucího dělníka ve formě státních půjček i ty kopějky, za které by mohl koupit ženské galoše, dítěti dobré vejce a sobě třeba elektrickou nebo petrolejovou lampu, všem pak kus kalika na tělo. Jak řečeno, tento režim likviduje bohatšího sedláka „jako třídu“, t. j. zabíjí, deportuje nebo ničí jiným způsobem sedláka ze vzácného druhu pracovitých, gramotného a s širším rozhledem, který díky své schopnosti a zvýšené pracovitosti na ruské plodné půdě (nikoli výhradně spekulacím, jak se v sovětském tisku rádo akcentuje) produkoval víc, než snědl, a tím si vytvořil nějaký fundus. Režim, který ožebračí, vyhladoví a nechá vymrznouti celé lidské pokolení, aby obilí, dříví, len, vejce, konzervy, ryby mohl pod titulem „přebytky“ vyvézt do bidáček, kapitalistické ciziny, a aby za to obdržel stroje a zařízení, s nimiž kromě amerických a německých odborníků skoro nikdo nedovede zacházeti, které za rok leží polámaný, ale na položkách pětiletého plánu figurují jako aktiva.

Proti tomuto režimu podle klasických ruských method se tedy pracuje. Individuálního teroru není, poněvadž rudé panstvo je skryto za zubatou kremlovskou stěnou a mezi lid se nemísí, nebo velice opatrně. Tudiž pracuje se „vreditělsky“, škůdnicky, aby zeslaben byl džingischánský režim Stalina. Ti lidé, kteří takto „škodí“, by se spojili nejen se západními agenty a imperialisty, ale třeba s čertem. To je také metoda boje o jinou existenci. Zrovna tak, soudruhu Šmerale, jako je methodou boje, jede-li váš přítel Litvinov do Milána a paktuje s fašisty. S fašisty, prosím! Znáte to hrozné, hanlivé slovo se stránek Izvěstí, Pravdy, Večerní Moskvy a provinčních plátků? To je slovo horší než název travič studní. S těmi navazuje styky, aby zabezpečil Stalinův režim — a ruský dělník-prostáček někde v Kolomně otevře ústa dokořán a je ve své socialistické počestnosti neotřesen, ale spíše zvrtačen. Dumá: Můžete-li se, ke všem diabolům, soudruhu Litvinove, spolčovat s Mussolinim, proč by se Ramzín nemohl domlouvat třeba s princem Waleským? To přece —

podle toho, co jsem slyšával na schůzích — je stejně nemravné. Dostanu proto já, obyčejný textilák, o deset rublů týdně víc? Kde je tedy ta bolševická vyšší pravda? Oba s cizinci paktovali, i Litvinov i Ramzin. Asi oba mají svou pravdu. Asi od obou ti cizinci budou něco žádat, asi oběma ti Rusové něco nabídnou. Jakkp při tom dopadnu já, jemuž za hmotnou mizerii dávají v náhradu víru, že jsem v tomto proletářském státě pánem, že mám to znamenité morální zadostiučinění, že se nedru pro druhého člověka! Vždyť jsem zase hračkou, tentokrát však v rukou pomyslné osoby, která se jmenuje stát... Kdo mne chce z té mizerie skutečně vyvést? Ten prvý nebo ten druhý? Nuže, zeptejte se mé ženy, která stojí od tří hodin ráno ve frontě na cukr. — Tak se to nějak plete v hlavě ruského dělníka.

Soudruhu Šmerale! Jako jsme byli dříve proti individuálnímu teroru, tak jsme také nyní proti metodám Ramzina a společníků. Jsme dosud demokráty a věříme v demokratické způsoby boje (ať mají sebe více chyb, přece dosud jsou nejlepší). Věříme v metody, kde socialism v továrně i na orné půdě nutno krok za krokem vybojovávat, kde vybojované nutno ihned opevnit, a tak jít dál až k ideálu lepší, spravedlivější lidské společnosti, v níž každý bude zaopatřen, a kde pirátská žravost kapitalismu velkého bude metodami lidovlády sražena do těch mezí, kam podle zákona o lidské důstojnosti patří. Je nás naprostá většina, kteří takto věříme, a také malá retrospektiva dějinná nám dává za pravdu.

Zamyslili jsme se nad procesem vážně.

I konstatujeme: Zatím co v SSSR vládne hrůzovláda nadmarxistické theorie, kdy se denně stíli do zdravých lidí a ničí celá miliónová třída selská, nikdo si na Západě netroufá zvednout hlas odporu. Evropa čte v kavárnách zprávy z Moskvy o zastřelení jednoho, deseti, čtyřiceti osmi nebo dvou tisíc, už jí je všechno jedno, už není vědomí křesťanského nebo bílé rasy, odkládá noviny a přechází ke svým starostem, jak je den hojně přináší. Když zahyne Mateotti nebo Sacco a Vanzetti, je celá kulturní Evropa a Amerika na zadních nohou, je-li 100.000 ukrajinských sedláků zničeno nebo vytrženo z rodin a deportováno do vražedného severodvinského kraje, nikdo ani nevzdechne. — Nemyslete si, že jsme pro vnější intervenci, kterou by se podporovalo vytváření nějakého ruského nacionalismu, ale nic bychom se nedivili, kdyby jednou ruský mužik, toho času převlečený do uniformy Rudé armády, přepadl O G P U a Kreml, vyčistil pár krve-láčných fanatiků, sjednal na Rusi pořádek a zavedl skutečný, lidský, nikoli kasárensko-byrokratický socialism. Víme, co si při této větě myslíte. Známe Marxe a Lenina i jeho výroky o „mělkoburžoasní mentalitě“. Ale na vztek všem vašim parádním frázím voláme: Ať žije onen vámi dehtem poznamenaný maloburžoasní socialism, ať žije soukromý majetek lidského individua, pokud nepřekáží sousedu, ať žije soukromé podnikání a iniciativa, pokud se spravedlivě dělí s těmi, kdož mu svými rukama pomáhají, ať žije všechen ten životní a vlastnický elan, který žije v každém člověku — neboť tento vámi proskřibovaný stav pořádek ještě může dát člověku více štěstí a radosti ze života, než ona špinavá kasárna, která chcete pod bičem G P U postavit dle amerického měřítka. A o to štěstí konečně jde. Slova „štěstí“ ve vaší státní terminologii není. Složeninu „kom-šestje“ — komunistické štěstí — ještě rudí redaktoři nevymyslili. — A jestliže se chce nějaká skupina mezi námi seskupit v komuny, prosím — nechť tak učiní. Za různost politických nebo národohospodářských názorů se v demokratické republice nestřílí. — Nechť při tom stát spravuje vše obecně prospěšně, ale nemíchá se do našeho soukromého života a nepředpisuje nám, v kolika krychlových aršinech smíme dýchat!

Ještě něco k samotnému procesu:

V sovětských novinách, kde se vytvořila odporná vládně-komunistická dialektika a frazeologie, jsou poslední týden ohromné nápisy. Na příklad: „Jednomyslné přání pracujících SSSR jest: Smrt interventistům a těm, kdož právě sedí na lavici obžalovaných!“ Ty „pracující“ známe. Známe ty kudrnaté redaktoři a ty řečníky dělnických meetingů, kteří vyrábějí mínění a vůli pracujícího lidu ruského. To jsou preludie k zastřelení obžalovaných. To je ten osvědčený

„pogrebalnyj zvon“ pro ty, kteří bojují proti nynějšímu tak zvanému proletářskému režimu, tak jako vaši moskevští soudruzi bojovali proti režimu carskému a Kerenského. G P U — státní policie je se všech stran a ve všech možných otrocky loyálních usneseních navrhována k odměně řádem Lenina. To je dojemné! Sovětská ochránka dostane Leninův řád za občanskou chrabrost v době, když v každé ruské rodině je aspoň jeden vědomý nebo nevědomý špión G P U. — Je možno, že si staří ideoví komunisté takto představovali mravnost a ducha „skutečně proletářského státu“?

Ramzin a spol., kteří tak bezvadně a tak senzačně sami sebe obviňují, budou pravděpodobně zastřeleni. Jejich role před tváří Krylenka, před tváří sovětské veřejnosti a před tváří celého světa je podivuhodná. Podezřelé je, že na základě jejich výpovědí dělá sovětský tisk hysterickou propagandu pro rudou armádu, pro pětiletku, pro povznesení hrozně pokleslé pracovní disciplíny, pro stavění válečné vzducholodi, pro militaristický Osoaviachim a dokonce ke klasicky sovětskému výkřiku: Údernictví, revoluční soutěžení, šéfství a tažení na buksiru dosud nenašli pochopení v práci občanských střeleckých organizací! Vy jistě velmi dobře víte, soudruhu Šmerale, že tato čistě sovětská fráze, kterou u nás málokdo pochopí, znamená zmilitarisování všech mužů Ruska, a že Ramzinův proces bude mít za následek otravu celého Svazu jedním militarismem, proti němuž mluví Litvinov. Musí být cosi shnilého v onom státě, kde politicky-hospodářského procesu se využívá ke klížení a ucpávání děr skřipající státní lodí. Asi bylo onoho procesu už nejvíc zapotřebí!

Podle vaší rady, soudruhu Šmerale, jsme se vážně zamyslili. I soudíme, že přes všechno úsilí naočkovati širokým vrstvám lidovým v Rusku lásku k SSSR není daleka doba, kdy na lavici obžalovaných bude nutno posadit tři čtvrtiny velkého národa.

Dobrovolník bývalého čsl. vojska na Rusi.

Praha a Brno.

Porovnávání Prahy s Brnem v mnohém dopadne na prospěch Brna. Je to tím důležitější, že toto porovnávání můžeme ověřit na zcela různých, často zcela protilehlých oborech veřejné činnosti.

1. Stačí na př. jen několik dnů po sobě poslechnout si rozhlas pražský a rozhlas brněnský. Brněnský rozhlas jest bohatý nápady, přichází s drobnými podněty; jeho přednes má živý a vnitřní spád, který svědčí o tom, že v Brně mají rozhlas rádi, že mu chtějí dát, což jeho jest.

2. Stačí porovnávat na př. Masarykovu universitu v Brně s universitou pražskou. Masarykova universita v Brně, to jest pojem, který v čtenáři něco vyvolává. Nepřipomíná jen ministra Engliš; celá řada lidí z brněnské university stojí v úzkém styku s denním, praktickým životem. Lidé z Masarykovy university dovedou si najít cestu do tisku, pracují v různých korporacích; to jest jiný duch, než duch pražské university, která v nás vyvolává představy něčeho šedého, konzervativního. Nebylo by tu dobře generalisovat. Ale obraz Masarykovy university jest — pro vzdálenějšího pozorovatele — živější, než vybledlý obraz starší, o hodně starší university pražské.

3. Zajdeme na docela jiné pole: k péči o mládež. Profil činnosti zemské péče o mládež na Moravě jest zcela jiný, než duch, který vane z činnosti české zemské komise pro péči o mládež v Praze. V Brně, na Moravě pracují radostně. Práce jim roste pod rukama. Zemská péče o mládež na Moravě jest radostnou dílnou, kde opravdově nadšení opírá se o nejmodernější metody pracovní. Není náhodou, že myšlenka vánočního stromku, kterou přinesl ze severu Těsnohlídek, byla uskutečněna po prvé v Brně. Organizace péče o mládež v Čechách — u srovnání s Moravou — vypadá jako vážný, solidní úřad. S nutnými akty, s úřední cestou.

4. Vrátime se k nedávným dnům. V Praze se demonstrovalo proti Němcům. Proti Němcům, jichž jest v Praze mizivá menšina. V Brně jest značná menšina německá. Menšina, která vystupovala před převratem jako většina. Na tuto činnost německé minority v Brně mají mnozí velmi špatné vzpomínky. Přes to minulost byla slušně likvidována; Brno jest národnostně snášenlivější než Praha. Jest pozorováno;

hodno, že demonštrácie proti Nĕmcům byly právě v Praze, kde jest Nĕmcům nejmĕně.

5. Mohli bychom ukázati na slušnou novinářskou úroveň „Lidových Novin“, ale mohlo by se namítnout, že jde o jeden list, o jeden případ, který nelze generalisovat. Ale i katolická žurnalistika na Moravě má vyšší úroveň — přechválit ji ovšem nesmíme — než katolická žurnalistika v Praze, představovaná „Lidovými Listy“, „Pražským Večerníkem“ a „Čechem“.

6. Finančně skončila výstava soudobé kultury v Brně špatně. Moravští lidé tu přepjali síly a trochu zbytečně se zlobili na lidi z Čech, že na tu výstavu nešli v takovém počtu, jak se čekalo. Ale ta výstava byla velkým kulturním činem, který velmi často bude připomínán.

Mohli bychom pokračovati v porovnávání; řada detailních srovnání by ukázala, že Brno, Morava v mnohém jsou iniciativnější, živější, hybnější než Praha a Čechy. Řada takových srovnání by podkopala tvrzení, že člověk z Moravy jest méně hybnější než člověk z Prahy.

Nestačí jen porovnávat, ale nutno také hledat příčiny: proč porovnávání v mnohém dopadne ve prospěch Brna. Praha jest hlavním městem. To znamená velké úkoly. To znamená velké výhody, ale také — nebezpečí. Takový byl případ Vídně. Zpohodlněla. Žila z práce jiných. Čím dále jsou lidé od Prahy, tím více musí spoléhati na sebe. V Praze? Úřady jsou nablízku, vlivní politikové u ruky, známost si podává ruku známosti. To jest ovzduší, v kterém se rodí pohodlnost. Pohodlnost, která spoléhá s tím, že stačí jít na druhou stranu Vltavy, aby se nějaká ta subvence vynutila. Pracovníci v Praze jsou načichlí etatismem; příliš spoléhají na subvence. Nebezpečná blízkost míst, kde jsou subvence, podlamuje vlastní iniciativu. Každá práce potřebuje své milie; zejména práce kulturní.

Poznamenejme pak, že je to hlavně kulturní život v Praze, který jest tak smutně na tom, že lidé v něm nedovedou se porovnat sami mezi sebou a musí volat soudy, aby udělali mezi nimi pořádek. F. X. Šalda se soudí s Národním divadlem, Bartoš se soudí s Národním divadlem, Vinohradské divadlo mělo spor s literárním kritikem, soudili se mezi sebou literární kritikové, soudili se mezi sebou knihovníci o jakási exlibris, která byla smyslná, soudila se herečka se sochařem, modeloval-li jí podle skutečnosti nebo jen tak; z Mánesa pomáhá ven opozici policie, která zase jindy jest připravena v Národním divadle, jindy zase při zvukových filmech, jindy zase v Německém divadle. Jaký musí být vnitřní duch v těchto různých organisacích, když soud, policie musí zakročovat v činnosti kulturní? Kdo bude jednou chtít psát monografii o klikách, najde v Praze materiálu víc než dost. Hartusí se na nepěkné poměry v politickém životě; kulturní práce v Praze nemá obtíže menší. Min. předseda Udržal mluvil nedávno o tom, že koalice 90% své činnosti věnuje přípravě a zbytek dojednání. Kulturní práce v Praze největší část své energie spotřebuje vnitřními spory; jenom zlomek energie přemění se v skutečnou, výslednou práci. A v tom jest přednost Brna, že větší část své energie promění v čin, práci.

V. G.

S čím souhlasíme.

Nezapomínejme na osobnost. „Má hluboký smysl, že Theer zemřel právě ve válce, jež lidské osobnosti zasadila tak velkou ránu, z níž se dodnes nemůže vzpamatovat.“

V době, kdy nastává všeobecný rozvrat lidské osobnosti, jež se podřizuje dobrovolně či nedobrovolně davu, sociální třídě, anebo jež ztrácí vnitřní sílu a rozpadá se v atomy, v této době bojuje Ot. Theer poslední svůj zápas za udržení lidské personalit. Ano: pravý smysl zjevu Ot. Theera je v tom, že tento básník byl posledním velkým obhájcem lidské osobnosti před jejím všeobecným rozkladem, před úplnou její relativisací. Odtud ten zápas Ot. Theera o vnitřní svobodu, o zrušení a podvrácení náhody v lidském životě — o ovládnutí osudu. Je tu jedno z velkých vzepětí českého ducha po Masarykovi, Březinovi, Sovovi, Šaldovi. Uvědomujeme si to stále víc dnes, kdy se topíme v poesii rozložených lidských osobnosti, v nimravěném podvědomí, v úplné relativistické nestatečnosti, ve vlažném proudu plynulých asociací. Theer stojí

na předělu dob: je to poslední skála, vzdorující příboji rozkladu, ne-svobody, podlelosti. Jeho zápas o lidskou osobnost je zápas silný; třeba ovšem dnes cítíme, že lidská osobnost, o níž usiluje O. Theer, nám neodpovídá, že je úzká, egoistická, přece jen díváme se na jeho zápas s tichým obdivem... v době, kdy se tak málo zápasí, kdy se už jen bez boje podléhá. Cítíme to dnes stále jasněji, že perioda rozkladu, v níž je dnešní básnická generace, jest už opravdu dost dlouhá. Cítíme, že to věčné nímání v podvědomí, ta oslava rozložených lidských buněk, ta ideace nestatečné podlelosti, se přejídá. Člověk je tvor bojovný. Voláme po lidské síle. Toužíme po nové duchovní průbojnosti. Vidíme nutnost úsilí o nový tvar lidské osobnosti... širší a bohatší, než jakou vytvořil Ot. Theer, ale stejně pevnou a silnou. V tomto směru může dnešní generaci býti Ot. Theer v mnohém příkladem. Bojoval podobný boj — jenže za jiných podmínek.“

(Fr. Goetz v „Národním osvobození“.)

P O L I T I K A

Franta Kocourek:

O vojnu a mír.

(Z pařížského deníku.)

Byla by to fraška, kdyby člověk věděl, jak to dopadne. Ale je tolik lidí, kteří to berou vážně, že nakonec i vy musíte vážně počítat s tím, co se ještě před několika lety zdálo jen zbožným přáním několika odpoutaných profesionálů. Kdybych byl vojákem, dělalo by mi patrně také potěšení o válce aspoň mluvit. Jedni mluví, aby válku připravovali, druzí, aby ji odvrátili. Ať na ulici, ať v novinách, těžko je od sebe rozeznáte, tak dalece mohou sloužit válce určité pacifistické fráze.

Nikdy se otázka vojny a míru ve Francii nekladla naléhavěji než letos. Nad dvanáctou oslavou příměří u hrobu neznámého vojáka se zdvíhaly úvahy, které vytvářely spíše atmosféru hrozící války než zajištění míru. Za prezidentem republiky a členy vlády stáli vyslanci cizích států a zástupci cizích armád v efektních uniformách. A před nimi, před hrobkou toho, který patrně za nic nemohl a který válku nechtěl, defiluje francouzská armáda. Je nutno připustit metafysiku, abychom mohli uvěřit, že všichni tito odpovědní politici a vojenští reprezentanti celé Evropy, celého světa, s výjimkou sovětů, jejichž čaka ve shromážděních schází, myslí a chtějí to, co prohlašují. Jak jinak pochopit, že jednoho — a možná nepříliš vzdáleného — dne vstoupí do svých vlaků na pařížských nádražích, což je poslední výstup aktu zvaného „přerušeni mezinárodních styků“?

Ne, není to v moci této hrstky lidí, dali jim na ramena daleko větší břímě, než mohou unést, ale aspoň kdyby chtěli, opravdově chtěli to, co mají chtít, protože to chtějí miliony lidí, kteří je poctili svou důvěrou, miliony, po nichž se válka vozí nejhůř. Jen kdyby všichni byli skutečně proti válce, kdyby ji nenáviděli z hloubi srdce, jak je třeba ji nenávidět, aby se nemohla vrátit. Už to by znamenalo mnoho, protože válka je dílem lidí a tedy v rukou lidí. Je to zločin, říká Tolstoj, tvrdit, že válka je neodvratný přírodní zjev jako bouře. Je to při nejmenším pohodlné, dodejme.

Tisknou si po ceremonii ruce, s úsměvem, sedají do svých aut a rozjíždějí se v míru do všech koutů Paříže. Pařížský „Matin“ dokončil před nedávnem velkou anketu „Jaká je dnes obrana Francie“, v níž byly stu-

dovány hlavně poměry na německo-francouzských hranicích, opevnění, cesty, železnice, všechno, co patří k mobilisaci země. Anketa, kterou četlo při snídani statisíce Francouzů, dospěla k celkovému názoru, že Francie v případě války by nebyla zajištěna daleko tak, jak by měla. Caveant consules!!

Generál Targe uveřejnil knihu „La garde de nos frontières“, v níž dokazuje, že Francie má v současné době jen miliční armádu (armée de milice). Poslechněme úryvek z jeho stížností: „Současná mírová armáda je zbudována jako typ armády permanentní. Proti Německu však je to armáda mobilisovaná neobyčejně pomalu, málo vycvičená, nejednotná, nesourodá, neschopná ofensivy, sotva schopná defensivy. Výsledek srovnán s úsilím země, je žalostný“. Generál Targe, člen nejvyšší válečné rady, dochází ovšem k závěru, že hlavní příčina toho vězí v krátké presenci službě a podoben několika našim vojenským odborníkům, žádá nejenom službu 18měsíční, ale dokonce dvouletou. Tvrzení, že jednorozční vojenská služba by měla tytéž možnosti jako služba osmnáctiměsíční, se generálovi zdá utopií. Aby podepřel své mínění, užívá velice odvážné analogie z oboru architektury: Notre-Dame a Aja-Sofia jsou dvě mistrovská díla architektury, praví. Kdo by chtěl korunovat Aju-Sofii věžemi Notre-Dame nebo Notre-Dame kopulí Aje-Sofie, vytvořil by obludnou stavbu, odsouzenou ke zhroutilí. Snaha dosáhnout jednorozční službou systému permanentní armády je podle mínění generálova stejně pochybená. Uvažuje-li se současná situace, zvláště vzhledem k Německu, nejkratší služba, s níž lze vytvořit skutečnou permanentní armádu, je služba dvouroční. Theorie i skutečnost se v tom bodě shodují. Mluveno vojensky, praví Targe, je dvouletá služba rozhodně lepší než služba kratší, s hlediska rozpočtu jest úspornější než jakákoliv jiná služba, ať kratší nebo delší.

Možná, že se generálovi Targovi vojna líbí, ale nemůže to chtít po jiných, po té naprosté většině, pro niž je vojna nutným zlem. Když už, tedy co nejkratší a opravdu jen nejnútnejší služba, i té má dost každý člověk, který něco dělá a kterému je čas drahý. I za cenu kombinace, která by se vyrovnala v architektuře nevkusnému spojení na příklad Eiffelovy věže s Operou.

Zatím co nejlepší hlavy Evropy usilují o zbudování solidní základny míru, zatím co bojují o vytvoření nové atmosféry mezinárodní spolupráce, žije si dál po starodávnu patriotismus, jehož hlavní funkce je rozdmýchávání nepřátelství k jiným. Nemůže být nikdy dost zdůrazňováno, že tyto tendence je hříšné uplatňovat vůbec ve veřejném životě, zvláště ale ve škole. Přes to je i poválečná škola v nejednom státě místem, kde se mladým lidem vštěpují prvky šovinismu, i když nelze prokázat, že se tak děje systematicky. Není tomu dávno, co francouzský socialista Fontanier citoval názor na válku, který jistý německý učitel sděloval ve škole žákům:

1. Válka je obrana proti parazitům míru, když racionalismus triumfuje nad idealismem a všechno ničí.

2. Národy se lépe poznávají a učí se mít jeden k druhému větší úctu, nastává výměna myšlenek, mínění, lidé se učí upravovat svůj život jiným způsobem.

3. Umění, zvláště pak poesie a malířství, mají příležitost oslavovat grandiosní náměty. K velkým válečným událostem a bitvám pojí se vzpomínky národů.

4. Jednotlivcům dává válka příležitost k rozvoji talentu. Bez války by měl svět o mnoho velkých lidí méně.

5. Mnoho ctností se může projevit, nejenom statečnost a houževnatost, ale i dobročinnost, milosrdenství a obětavost.

6. Také náboženský cit se probouzí, jak u vítězů, tak u poražených...

Děkujem pěkně za tyto veľkolepé přednosti, budeme je ze zásady hledat všude jinde než ve válečné vřavě. Vzpomínám: ne, v našich školách obecných ani středních se takhle nemluví, ale ve vojenských a důstojnických školách pro civilisty a budoucí záložníky, ano, tak, nebo skoro tak. Podíváme se také na druhou stranu, do Francie. V čítánkách pro obecné školy nacházíme tuto pasáž, zajisté málo přispívající k mírové výchově budoucích občanů:

„Nezapomeňte na to (rozuměj válku), malí Francouzové! Zapomenutí by bylo urážkou našich mrtvých. Byla by to také špatná předzvěst do budoucna. Je nebezpečno usnout s hadem po boku a Německo příliš lhalo, než abychom kdy mohli uvěřit jeho slovu.“

Stejná místa můžeme číst v některých „Lectures pour les petits“. Pro ilustraci malý příklad: „Němci nemají úctu před ničím, bídí (les misérables). Zabíjeli děti, ženy, starce, dobíjeli naše zajatce, spálili domy na našich vesnicích. Bombardovali naše nemocnice, naše ošetrovny. Nezaleknou se žádného zločinu, bude-li se jednat o to, aby nám uškodili. — Vid', můj synu, řekla mi maminka, nahlížejí mi hluboko do očí, vid', že nezapomeneš všechny ty zločiny? — Slibuji ti, maminko, nezapomenu.“

Auxiliaire Féminine uspořádala „soutěž míru“, do níž přišla také odpověď válečného sirotka, otištěná Jeanem Piotem v „L'Oeuvre“: Mír, píše sirotek, spočívá na vzájemné úctě... Ať každý umí upokojit svou ctižádost a spokojit se se svým údělem. Ať mocný nevyužívá své síly proti slabému. Ať nám svobodomyšlnost a smířlivost zabrání upadnout do nebezpečí a špatnosti... Ale máme si přát mír? Máme pro jeho dobré stránky zapomenout jeho nevýhody? Mír zbavuje člověka veškeré odvahy, vydává ho požitkářství a slabosti. Co se stalo s Hanibalem, tímto velkým vojákem a slavným válečníkem, když zůstal v Capui, aby užil odpočinku, umožněného úspěchy? Nezapomenutelná vítězství Napoleona I... Nebyla tisíckrát lepší než mír, který přivedl Francii k porážce r. 1870? Přichází-li s mírem bohatství, přitahuje na druhé straně také nejhorší city. Válka odhaluje někdy zbabělost určitých lidí, ale vzbuzuje tak hrdinské činy, odhaluje takové lidi, že opravdu není možno, máme-li ideál, přát válce smrt.

Vášnivou a dosti účinnou kampaň proti válce vede francouzská strana socialistická (S. F. I. O.). Schůzemi po celé Francii, velkými letáky vylepenými po Paříži i jiných městech, brožurami, v novinách. Hlavní orgán, „Populaire“, uveřejnil pod titulem „Civilisace v nebezpečí“ řadu článků a dokumentů, většinou z pera Compère-Morela, s doprovodem kreseb, fotografií, karikatur. Kampaň značně pobouřila jak kruhy nacionální a militaristické, tak i umírněné pacifisty. Oposice proti výzvam strany socialistické se redukovala na jediný, ale populární argument:

Odkud jste vzali peníze na tak nákladnou kampaň?

Sebrali jsme je mezi sebou, zní hrdá odpověď, a sebereme ještě víc než dosud, abychom mohli pokračovat a zdvojnásobit naši agitaci, ze všech na světě nejdůležitější. Opravdu, bolševické zlato čili peníze z Moskvy, které se staly skoro obligátním božstvem

v podobných prípadoch, jsou to mimo veškeré podezření.

A jako už dávno bylo, tak i dosud: Paříž-Berlín jsou dva póly: když přijede do Paříže německý vědec, filosof, spisovatel, dostane od francouzských přátel na uvítanou otázku:

„Řekněte, nechtějí tam u vás za Rýnem válku?“

Všichni Němci dosud odpověděli:

„Ani pomyslenil!“

A každý takový hlas míru ze země německé je vděčně zaznamenáván v tisku, komentován jako svědectví, že mračna nevisí ještě tak nízko.

V obecnstvu.

Pařížské obecnstvo filmové tvoří onu ideální složku představení, o které mluví s nadšením theoretikové kolektivního dramatu. Nespokojují se přihlížením a posloucháním, zúčastňují se děje jednak jako glosátoři, jednak jako živé varovny. Celkem vzato má pařížské filmové obecnstvo všechny vlastnosti feckého choru, nevýmaje sborovou recitaci v situacích zvláště vypjatých.

Neviděl jsem v Paříži ještě ani jedno představení, při němž by se obecnstvo nebylo aktivně mísilo do děje filmu. Ti, kdo horují pro odstranění přehradu mezi jevištěm a hledištěm, naleznou ve zdejších biogramech svůj požadavek uskutečněn. Co na tom, že tu jde o plátno a ne o trojrozměrné jeviště!

Nejznámější příklady budou možná známy: hrdina nebo hrdinka jsou ve zřejmém nebezpečí, na pokraji zrádné propasti nebo před hlavní intrikánova revolveru. Šálem jdou vzduchem úzkostí, jako by šlo o kůži drahého živého, z různých míst se zdvihají varovné výkřiky: „Uteč!“ nebo „Schovej se za skálu,“ „Pozor, je za tebou“ a podobně. Když se chystá k akci záchrana, obyčejně v podobě čtyř policejních motocyklistů nebo tlupy cowbojské z vedlejšího počestného ranche, vyděchují diváci těžce, přípravy k vyrazení se jim zdají nekonečné a zjevně trpí všemi překážkami, které se ovšem nepředvídaně nakupí v cestu.

To už není biograf, to je volná prostora, kde letí zadržanci na koni nebo motocyklu, povzbuzování výkřiky diváků k většímu výkonu zcela sportovními výrazy. A když konečně hrdinové dorazí na místo a začne očistná rvačka, při níž zlo je rozdraceno dobrem, nezná radost diváků meze a přelévá se v širokých vlnách ještě několik chvil přes jiné scény.

Nejde jen o nedospělou nebo dospívající mládež, účastní se i většina dospělých, a smýšlení se často rozchází, zvláště při filmech se sociálními motivy nebo při snímcích jakkoli neobvyklých. Dostáváme tak dosti bohatou výrazovou stupnici, která nejednou přehluší zvukový i mluvený doprovod.

Několik méně známých rysů: pařížské obecnstvo je schopno i působivějších projevů životnosti, takže s ním ředitelé biografů musí počítat i po té stránce, na kterou u nás není vůbec třeba myslet. Naše obecnstvo se nudí mlčelivě nebo nenáročně reptá, nanejvýš jde domů. Tady se protestuje všemi způsoby, vždycky raději hlasitějšími, a když je křik jednomyslný, nebo jsou-li oba tábory stejně silné, je třeba promítání přerušit. Jde s tím všelicos prosadit, ale druhá strana tohoto meče je neméně ostrá. Předě dvěma lety jsem viděl ve Vieux Colombier Zelnickův film na Hauptmannův motiv „Tkalcí“, jehož ideologie rozdělila obecnstvo ve dva protichůdné tábory. Jeden z nich zpíval „Internacionálu“, druhý protestoval proti podobným

tematům ve filmu. Představení, při němž se divadelně proslulý Starý Holubník otfásal, skončilo tím, že jistý intelektuál dal pohlavek jistému internacionalistovi a „Tkalcí“ byli policejním ředitelem zakázáni.

Vedle této vznětlivosti charakterizuje pařížské obecnstvo rozkošná kritičnost a ironie. Kritisuje se především všechno, co patří k umění žít, ke stylu vystupování, k módě. V tomto ohledu jsou zdejší diváci neobyčejně vyspělí a postřehnou okamžitě faux pas, ať se týká gestikulování, jídla, nebo toalety. Není snadno je uspokojit, není snadné vyhnout se všemu, co by se jich mohlo nepříjemně dotknout, jejich nepsané etikety, kterou nemají všichni z diváků možnost dodržovat, kterou však neodbytně všichni vyžadují po těch na plátně a na divadle. Proto se dostávají tak těžko do srdcí tohoto obecnstva cizí herci, kteří nemohou pochopit, proč se v Paříži nelíbí a proč se zdají směšní.

Ironie, lehká, ale tak ostrá a přesná, zde nenapodobitelná, tak francouzská, je rys všudypřítomný, nejraději se však vybějí na motivech erotických. Běda heroině, která neodpovídá přání náročných diváků, která není dosti chic ve věcech lásky! Zde je publikum nejzranitelnější a stíhá neobratnost nebo hrubost nemiřitelným posměchem. Sleduje-li pozorně ženu, dívá se tím přísněji na to, jak se chová při lásce muž nebo jak se vůbec chová k ženě. Rytířství a galantnost obecnstva poznáte i v nejzastřenějším pařížském biografu.

Ve srovnání s našim obecnstvem divadelním je nápadný vyšší kulturní průměr. Tam, kde se schází na činohrách opravdové francouzské obecnstvo, v Odéonu, v Comédie Française, to můžete měřit při každém představení. I tady — a právě tady — je vidět spojitost mezi hledištěm a jevištěm, vliv úrovně obecnstva na herecký styl, lépe řečeno možnosti reprodukce před daným obecnstvem. Nepokládám daleko za nejlepší způsob, jakým se hraje na obou uvedených scénách, skutečné divadlo jde dnes jinými cestami, ale proto nepřestává příklad být příkladem.

Pařížské obecnstvo má především velký kult řeči, divadelního slova, což je při realistickém způsobu hry a literárním založení většiny zde předváděných dramát hlavní podmínka. Ti lidé, kteří stojí několik hodin ve frontě, aby dostali lístek, žijí především slovem. To není od věrejška, třebaš cizinci, cítíte, že v každé větě přicházející z jeviště žije ozvěna čehosi dávného, dokončeného, krásného jako stará rytina, minulého, ale pro vás i pro lidi kolem stále živého. Jste v museu, ale věci, které tu slyšíte, stojí za slyšení.

Tradice mluveného slova umožňuje obecnstvu větší a rychlejší kontakt s jevištěm. Není tu však jenom slovo, je tu i celé jeho pozadí a souhrn jevištního díla, které klade na diváka požadavky. Vyšší průměr vnímavosti, inteligence, jejíž branou je slovo, se jeví větší reakcí na jemnější argumenty. Jeden z důsledků: herci nemusejí přehánět, aby jim bylo porozuměno a tleskáno. Při některých scénách máte dojem klasické koncertní souhry.

Obecnstvo je jemnější přijímač, také nástroj si může dovolit jemnější reprodukci, polctóny a pianissima, bez obavy, že zapadnou.

Že dává najevo své sympatie na otevřené scéně třebaš dvacetkrát během dramatu, mě nepřekvapilo. Zajímala mě jiná věc: že nereaguje potleskem jenom na pointované výkony, pro něž jako by většina her minulého století byla psána, ale i na vnitřní dějovou linii, na konflikty a vrcholení děje, nejednou i bez ohledu na herce.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

Dr. Sven von Müller:

Vítězství nad stepí.

Vylíčení návštěvy v ruské obilní továrně „Gigant“, jež je pýchou komunistické agrární politiky.

Již dvacet hodin letí vlak bezútešnou severokavkazskou stepí. Žhavé slunce odráží se od země jako stůl ploché a bodá do očí. Bez stromů, bez keře. Jen zřídka se objeví náhle na obzoru silueta jezdce, velblouda nebo malého stáda. Ubohé dřevěné domky na stanicích jsou postaveny na těžkých kládách asi metr nad zemí, aby v zimě mohly sněhové vánice řadit i pod těmito chatami. Musí tam být velmi útulný pobyt. Konečně těsně u trati několik vysušených stromů, zpusťlý hřbitov, pobožené zdi, skácené dřevěné kříže. Tady být pohřben, to by právě člověk nechtěl. A přece se smířuji s podobnou perspektivou, teplota totiž stoupila v kupě nad 40 stupňů Celsia.

„Pojedete-li ještě touto tratí za několik let, uvidíte napravo i nalevo podél ní samé obilí, továrny a města,“ ujišťoval mne ruský spolecestující. Ujišťuji ho navzájem, že, co živ budu, nepojedu již touto krajinou. A vůbec rozčilují v takovém horku výplody komunistické fantasie, která si zvykla vidět nové paláce tam, kde my nemůžeme rozpoznat než pochybné chaty. Můj Rus se jen vítězoslavně usmívá a říká jediné slovo: „gigant“.

A opravdu, dojem byl mocný. Vyprahlá step změnila se náhle, bez přechodu, v nekonečná pšeničná pole, na nichž byly v plném proudu poslední žňové práce. Americký traktor vlekl kombinovaný stroj na sečení i mlácení po nekonečných lánech. Obsluhovalo jej dohromady pět mužů. Sláma zůstávala v kupách ležet na poli. Nákladní auta odvážela z pole již vyláčené a očištěné zrní. Tedy týž obraz zde na dálném Kavkaze jako v pšeničných amerických provinciích. Dokonalé vítězství moderní techniky nad výspou zemědělské zaostalosti.

Rozměry „Gigantu“ jsou skutečně imponující. V tomto roce bylo oseto 114.000 hektarů, z toho pouze na pšenici připadalo 100.000 hektarů. Bylo jí sklizeno 1.200.000 metrických centů. 230 žacích mlátiček, které v jednom pracovním výkonu sečí a mlátí, 175 velkých a 40 obyčejných traktorů bylo při tom v činnosti. Celá žňová kampaň byla zdolána ve 24 pracovních dnech o 16 hodinách (při dvou směnách). Produkční náklady jsou bezkonkurenční. Pro rok 1930 obnášejí 3 Rb. 65 kop. proti 5 Rb. 40 kop. minulého roku, při státní ceně 8-20—9 Rb. podle jakosti pšenice. Pro příští rok se předpokládá možnost dalšího stlačení výrobních nákladů až na 2 Rb. 70 kop. Koní je zde ještě pouze 84, a jsou určeni pro dozorce k objíždění poli. 308 osobních aut, z toho Moskva propůjčila 200 vozů pro žňovou kampaň, obstarává provoz na obrovském území.

3.000 mužů a žen tvoří tu stálou pracovní sílu. K tomu přistupuje další 3.000 sezonních dělníků z okolí. (Na americké poměry znamenalo by to nadbytek pracovních sil, ale ruský sezonní dělník dostává 1 Rb. 60 kop. denně, z toho se sráží jeden rubl na zaopatření, kdežto americký farmář nedostane dělníky pod pět dolarů denně.)

Celé území je rozděleno na dvanáct hospodářských jednotek, které obhospodařují svou půdu samostatně v linii pokynů centrály. Na těchto stanicích to právě vlídně nevypadá. Strojový park, několik obytných vozů, stany. Auta, letadlo, vyzbrojené proti polním škůdcům, a prach zahalující slunce, když se z pole hrabe zakuklený traktor. Umorné vedro dělníkům práci nijak nezpřijemňuje. Zato v zimě si mohou odpočinout. Nepracují celé tři měsíce a dostávají při tom dvě třetiny mzdy. Nálada je dobrá, neboť každý vidí, že se tvoří a roste něco, co má smysl a cenu.

Mladistvý vedoucí tohoto podniku září nadšením nad svou vlastní zdatností. Příštího roku má být obděláno 150.000 hektarů. U obrovské farmy, podél trati jsou projektována celá nová městečka s čís-

tými, moderními domky, s kluby a biografy. K užití slámy stavi se továrna na papír, jež bude zaměstnávat dělníky i v zimě. „Gigantu“ bude přičleněn ohromný ranch pro dobytek a zeleninové družstvo. Ještě deset milionů potřebuje ředitel a pětiletka bude vyplněna ve třech letech. Mladý pán rozumí dobře svému úkolu, stejně dobře umí vzbudit zájem i nadšení pro komunistické pracovní výsledky i plány. „Gigant“ je reprezentativní, vzorný sovětský statek, jenž má všim i svou bilancí získat cizinu. Budiž příznáno, že myšlenka, obdělat kavkazskou step americkými metodami, byla naprosto zdravá a že v „Gigantu“ byla uskutečněna s nádherným elánem a opravdovou velkorysostí.

Rozhodnou námitkou proti hospodářskému stavení obrovských statků je vykořisťování půdy. Nahromaděná zásoba živin ve stepi umožňuje sice, aby několik let za sebou produkoval se dostatečný výnos pšenice, ale pak se nutně musí dostavit okamžik, kdy se hospodaření u srovnání práce a sklizně stane nerentabilní. Je nutno tedy přihlížet k přirozeným živinám půdy a starat se o jich udržení střídáním plodin a odpočínutím prstí. V přítomné době dělaly se na „Gigantu“ pokusy s bakteriologicky naočkoványými boby americké a mandžuské setby, s kukuřicí a slunečnicemi. Výsledky byly příznivé. Podaří-li se zavedení polních bílkovitých plodin na těchto velkých plochách, pak udělá ruské hospodářství podstatný krok dopředu, neboť současně trpí nejvíce nedostatkem tuků. Olejné koláče sloužily by v zimě rovněž jako vysoce hodnotné krmivo pro hladovějící dobytek. Při zavedení změny plodin musí se přirozeně při uvážování rentabilnosti, mimo výše uvedený důvod, počítat se skutečností, že výnos obilnin je zde mizivý v případě nedostatku srážek. Zimní vlhkost země na jaře uvolněná může být plně využita jen zimním osevem.

Tyto hospodářské úvahy zůstávají zatím pro komunistickou vládu v pozadí. Komunisté začali teprve v posledních letech vážný boj se sedláky, kteří byli Leninem získáni jen pídou velkostatkářů. Dnes musí se dívat na to, jak jim táž půda a ještě k tomu jejich vesnice jsou odnímány všemocným moskevským obilním trustem. Jen na území „Gigantu“ bylo srovnáno se zemí dvacet vesnic, aby nepřekážely nekonečnému křížování strojů. V budoucnu nemají se od sebe podstatně lišit ani kolektivy a státní statky. Mají se proměnit v továrny na zemědělské produkty, v nichž budou sedláci zaměstnáni jako dělníci pod kontrolou městského továrního proletariátu.

Boj teprve začal. Na selské straně stojí nepřátelská, nedůvěřivá mlčící masa, na komunistické straně víra v budoucnost, organizace, teror a inteligence. Čím dále bude pokračovat kolektivisace, tím silněji budou její přednosti přístupny také sedlákům. Zemědělec, přinucen tempem racionalisace a mechanisace hospodářství, neleží již šest zimních měsíců za pecí, ale tlačí se do měst, za práci. To jest největší nebezpečí, které může ohrozit komunistické panství: vykořenění 100 milionů z vesnice. První demonstrace nezaměstnaných sedláků před Kremlem znamená novou fázi války mezi městem a venkovem, nové období boje, který dosud v každém agrárním státě skončil vítězstvím sedláků.

Přeložil M. K.

LITERATURA A UMĚNÍ

Jiří Haller:

O čistotě řeči.

Prohlášení několika českých spisovatelů a veřejných pracovníků o nutnosti, dbát jazykové čistoty, bylo sice hodně papírové, ale zdá se, že přece jenom mělo nějaký účinek. Probudilo v několikaletých novinách hlasy, které jednak ukazují, že dnešní stav našeho jazyka je opravdu zlý, jednak přímo žádají, aby tu nastala náprava. V P ř í t o m n o s t i nedávno dr. Fuchs podrobil kritice češtinu novinářskou a téma své rozšířil i na jiné jazy-

kové obory, v Neumanově *Levé frontě* se volá dokonce po jazykové cenzuře, v *Právu Lidu* uvažoval F. V. Krejčí o příčinách jazykového úpadku atd. Nevidím však dosud nikde jasný a určitý plán, jak zaříditi tu očistnou práci, aby byly její výsledky definitivní. Nebožtík prof. Ertl napsal o tom důkladnou úvahu do 12. roč. Naší řeči (1928) a jeho závěry platí dosud v neumenšené míře. Zdá se však, že se na jeho úvahu zapomenělo, nebo že snad nedošla tehdy širší pozornosti, a proto se domnívám, že nebude neúčinné připomenouti jí trochu.

Je jisté, že se o úpadku našeho dnešního jazyka knižního mluví právem. Kdyby byly větší nedostatky jen v řeči novinářské, úřední a obchodní, bylo by je možno snad leckdy omlouvatí nedostatkem školního vzdělání. Ale nikterak a nikdy nelze omluviti, že se takové velké nedostatky projevují i v řeči našich učenců, spisovatelů a básníků. V tom už je opravdové nebezpečí. Připustíme-li vůbec, že mateřský jazyk je národní hodnota, nesmíme nechávat bez povšimnutí, je-li kažen a znásilňován. Nezáleží ani na tom, odkud tyto kazivé přicházejí, jde-li při nich o nezdravé vlivy cizí či o vlivy řeči vulgární, či o prostou neznalost mluvnice: v podstatě není mezi nimi rozdíl. Zato však třeba zvláště ukázati na skutečnost, že jsou tak klidně a bezstarostně přijímány i těmi, kteří by měli býti mistry jazyka a pečlivými jeho pěstiteli. Jsem přesvědčen, že by tak nečinili, kdyby měli v sobě proti všem těm kazům nějakou obranu, kdyby věděli, že jsou to chyby. Vždyť vůle psáti co nejlépe a co nejsprávněji je v nás obecná, proč tedy jsou její účinky tak chatrné? Ne proto, že je málo zájmu o jazyk a mnoho lhostejnosti k němu, ale proto, že my dnes česky už neumíme; my jsme se opravdu česky ani nikde neučili. Učili jsme se skloňovat, časovat, učili jsme se velmi mnoho literatury — ale kolik z nás slyšelo na střední škole také o jazykové správnosti, hlavně o její negativní stránce? Já na př. marně hledám v své paměti nějakou vzpomínku na to, a sotva jsem asi sám v takové situaci. A to, čemu jsme se neučili, máme najednou umět sami od sebe. Mluvívá se o jazykovém citu, který má být vůdcem při vyjadřování v mateřském jazyku. Ale to není přece mohutnost vrozená a dědictvím nabytá, to je teprve následek dokonalé znalosti jazyka. Říkáme-li, že je náš jazykový cit pokažen, znamená to, že neumíme dobře česky; spíše bychom tedy měli říkat, že jsme nedokázali nebo nemohli v sobě ten jazykový cit (nebo-li jazykovou zkušenost, paměť) vyvinout. Prostý člověk, hovořící nářečím, zná svůj jazyk dokonale. Přesně pozná každou malou odchylku v mluvě sousední vsi a žije v pevném přesvědčení, že jenom jeho způsob je správný. Takový člověk má tedy jazykový cit, ale nikoliv snad proto, že jej jako vrozenou schopnost „zdědil po otcích“, nýbrž proto, že se dokonale naučil svému nářečí stálým stykem se svým jazykovým prostředím. Při tom nemívá často ani zdaleka takové teoretické vzdělání mluvnické, jaké mívá nebo má mít průměrný vzdělanec. U spisovného jazyka nemůže býti postup jiný, a to, co je dáno prostému člověku pouhými životními okolnostmi, musí u jazyka spisovného žákovi poskytnouti škola: musí mu nahrazovat onen stálý styk s neporušeným jazykovým prostředím a náležitě jej řídit. Proto je hrozné, že ani naši profesori, kteří mají býti těmi nositeli čisté jazykové kultury ve škole, sami česky nedovedou, ba že jazykovou formu zpravidla odbývají pohrdlivým posměškem. A ještě hroznější je, že i mnozí profesori češtiny projevují často více nebo méně nedokonalou praktickou

znalost češtiny. Jak má potom psáti spisovatel, který vyšel z jejich školy, a jak má psáti odborník, chemik, lékař, technik, který se u svého učitele učil jazyk přezírat? Chceme-li tedy nápravu, musíme začít zde. Nepomohou manifesty sebe vlastenečtější, nepomohou ani úvahy v novinách, byť byly sebe pravdivější, neprojevíme-li dost dobré vůle a opravdové snahy tím, že vezmeme zlu jeho kořen. Bude proto především třeba, aby se jazyková stránka vyučování stala prvním a hlavním předmětem na našich školách, hlavně ovšem na školách středních; aby se neučilo mechanicky jenom skloňování, časování, tvoření kmenů, rozborům větným atd., jak se namnoze dosud dalo, nýbrž aby se všude a při všem hledělo k praktické znalosti jazyka. Není možné, aby se kvintou počínajíc scvrklo vyučování češtině jen na výklady literární, často ceny velmi problematické, nýbrž musí se i v nejvyšších třídách učiti správnému jazyku, a to soustavnými výklady o frazeologii (nikoli jen výklady příležitostnými, jak tomu bylo až dosud, a i ty zpravidla zůstávaly jenom na papíře). Nestačí-li na to dosavadní počet českých hodin, musí se rozmnožit na tolik, kolik bude třeba. Všechno ostatní musí ustoupit, protože spíše nabude absolvent po maturitě vědomostí odborných než vědomostí jazykových. Když bylo možno na klasických gymnasiích vyšetřit týdně 8 hodin pro latinu a 6 pro řečtinu, musí to být možno i tu, kde jde o jazyk pro nás daleko důležitější: o naši mateřštinu. A té správnosti jazykové se musí učiti žáci nejen v hodinách češtiny, nýbrž v hodinách všech. Od odborných profesorů nechť se místo dosavadní teoretické zkoušky jazykové požaduje důkladná praktická znalost češtiny, a bez ní ať není žádný profesor aprobován.

Ale tu náš problém pokračuje v bludném kruhu: kde se oni, ti budoucí profesori, mají učiti správně česky? Na universitě doposud takové možnosti neměli, protože není u nás stolice moderní češtiny. Na celé pražské universitě je jediný profesor češtiny, který ovšem nemůže všechno udělat sám, protože by to bylo nad lidské síly. Je to vzácný znalec češtiny staré i nové, ale musí se věnovat především starším fázím jazykovým, tedy teoretické stránce jazykového studia; tak velí dnešní řád. Ta stránka praktická, stále přednášky o jazykové správnosti a seminář pro moderní češtinu, to je zatím jenom zbožný sen. Ale musí se stát skutečností, má-li býti zjednána náprava v naší dnešní češtině. Je nutno zřídit při českých universitách co nejdříve stolice moderní češtiny a vybavití je tak, aby mohly se zdarem plniti své svrchované potřebné a záslužné poslání. A jako se nařizuje posluchačům práv, aby poslouchali praktickou filosofii na filosofické fakultě, tak bude nutno naříditi všem budoucím profesorům bez rozdílu, aby poslouchali praktické přednášky o češtině a dělali ovšem také z nich zkoušky. To je jediný a poslední prostředek, kterým možno vrátiti naší řeči její bývalou čistotu. Všechno ostatní je marné a nemůže mítí trvalé účinky.

Ovoce takového úsilí by se ovšem mohlo sklízeti teprve po delší době, nejméně po době jedné lidské generace. To je přirozené, protože takovou kolektivní změnu nelze provést přes noc. Ale bylo by možné napravit mnoho už dnes, kdyby k tomu bylo dost ochoty a prostředků. Časopisy *Naše řeč* a *Naše úřední čeština* už mnoho vykonaly, a těch výsledků by bylo ještě víc, kdyby se očistné úsilí organizovalo ve větších rozměrech. A zase tu přicházíme k myšlence zesnulého prof. Ertla: *k českému jazykovému ústavu*. Máme veliký, státem

štedře dotovaný Slovanický ústav, a je dobře, že jej máme. Ale myslím, že každého z nás napadne, že snad by byl neméně aktuální pro nás takový Český ústav jazykový, který by musila ovšem naše vláda založit a chránit, aby měl ráz oficiální. Takový ústav by mohl vykonat mnoho už tím, že by prostě upozorňoval soustavně na chyby redakce novin, obchodníky (nápis pražských obchodů přímo volají po takové revisi!), úřady, odborníky, a zkrátka měl by oči všude. Pomáhal by na př. také tvořit novou terminologii odbornou, v níž naši odborníci až dosud zpravidla sami řádili naprosto diletantsky. Snad ani není tak bláhová myšlenka na povinnou jazykovou cenzuru všech tištěných projevů slovesných, naznačená už také v 2. čís. *Levé fronty*; takové zařízení by bylo snad mnohým lidem nepřijemné, ale jistě velmi zdravé a účinné. Ale to všechno nelze rozvádět v krátkém článku, to by byla ostatně už věc podrobné organisace takového ústavu. Jde jenom o to, zříditi jej a náležitě dotovati: to je úkol naší vlády, a veřejnost naše právě dnes svým voláním po jazykové očistě ukazuje, že je to úkol svrchovaně nutný, úkol svatý.

D O B A A L I D Ě

V. Štěch:

Francouzská vesnice.

Francouzská vesnice Lagroue de Marsac, již nám bylo dáno poznat během dvou měsíců prázdnin, páchne maloměstáctvím.

Tím je dán současně velký rozdíl mezi vesnicí naší a francouzskou.

Neboť francouzská vesnice ztratila Boha. Do kostela v Marsacu chodí z Lagroue jen ženy (ne všechny). Kněží, již se na rozdíl u nás nezavřeli dlouhé černé kutny a širokánské černé klobouky, jež skutečně disharmonují od smyslného kraje vinic a broskví, („zbytečně to plaší na silnici koně“, rozhorloval se kdysi můj sedlák), titó kněží pozdravují vás předem („aby aspoň prý tak je někdo pozdravil“, vykládal M. Coldeboeuf), titó kněží náhle ztratili vážnost a úctu francouzského cultivateura, jež je pak nemilosrdný. Běda tomu knězi, jež prý jednou svedl venkovskou dívku, zemřel již patrně dávno, ale jeho hřích zůstal trčeti nad krajem výsměškem ďábla, a Francouz, jež chodí s úsměvem přes tyhle věci k dennímu pořádku, nedovede odpustiti knězi. A proto do kostela chodí jen ženy, mimo jediného muže M. Gilleta, jehož ve vesnici nikdo nemá rád a on sám je prý jen horlivým katolíkem quand-même, proti jejich posměškům a vzdoru. Jinak M. Gillet (u něhož bydlel můj přítel) v soukromém rozhovoru prý rád mluví sprostě jako všichni Francouzi (ale to jim musíte odpustit, je to nezbytnou složkou jejich art de causer, art de s'amuser), je katolíkem i proto, že má syna knězem, proto knězem, že dostal tříkrát košíčkem (to krásné rčení „être échoué“, proč, to mi nechtěla a nemohla říct madame la patronne (je to prý muž a není to muž), abych se zeptal jejího Jeana.

Nikdo nepocítí většího zklamání, jako když si přečte Bernanose a odjede na francouzský venkov, jež pak chce vidět těmíto romány.

Nutno se však přece zmínit o tom, že katolicismus — jež je v Lagroue terčem výsměchu a indiferentnosti —

je jinak dnes ve Francii obzvláště silný a bojovný a literatura od Bloya do Bernanose to potvrzuje skvěle. V otázce víry žije dnes Francie v extrémech. Buď pohanská nevěreckost, již je víc než dost, anebo silná víra, ústící ve fanatičnost. Střední cesta páchne vždy nevěreckostí, a to je cesta jak francouzského měšťáka z Paříže nebo Angoulému, tak sedláka z Lagroue. Vždyť Francouzi jsou většinou republikáni! A býti zuřivým katolíkem znamená mnohým býti royalistou — i když už jsou ve třetí republice.

A tak Francie vedle Bernanosů rodí také skvělé pokrytce, vlastní bratry abbéa Cénebra z „L'imposture“. (Pokrytectví), lžítvárníky, o jednom z nichž jste mohli právě v poslední době čísti ve francouzských novinách s děsem.

Kořeny toho jsou zajisté na venkově, jež ztratil Boha — a to — myslím — vinou venkovské ženy. Byla-li jihočeskému Kojanovi nebo Králencovi země centrum securitatis, poslední jistotou, s jejíž ztrátou je možno ztratiti sama sebe, je centrem francouzské vesnice žena, od níž žádá francouzský sedlák ráno, v poledne a večer slušně upravené jídlo, žena, jež dovede býti matkou, služkou a milenkou; matkou dvou nebo jednoho rozmazleného dítěte, služkou, jež jest si vědoma toho, že sloužíc vládne, a milenkou, již se nesluší konat těžké práce v poli. Proto francouzská žena manželstvím nesestárne, dovede pohodlně žít a ze svého pohodlí rozdávat. A francouzský sedlák, jež svou ženu šetří, chtěje ji míti stále krásnou, dovedl by jí snad spíše odpustit, kdyby nebyla matkou, ale běda nebyla-li by dokonalou milenkou, jež naučí své dítě býti zdvořilým, ale ztěžka je naučí Otčenáš, natož Credo.

Tato francouzská žena chodí do kostela, pokud se chce pochlubit novou robou, neboť v jádře kostel v Marsacu je smutný. Jen latinský. Čekali byste marně na francouzské kázání, na francouzské kostelní písně. Není jich. Jen znamení kříže a klečet, dlouho klečet.

A tak francouzský sedlák, jež našel jedinou jistotu v své ženě, odvrhl potřebu Boha, snad proto, že Bůh neukazuje tak často svou silu nad Lagroue jako u nás, kde celoroční práce rukou může být zničena v pěti-minutovém přívalu krup. Ale francouzští sedláci nemají strach, že potluče. Snad nad jejich krajem bdí ještě staří pohanští bozi, již ožívají při pálení ohňů večer při výročních poutích a nesmyslně divoké „quadrille“. A dětem nezjevuje se Bůh v první jarní bouři, jež by otráasala starousedlými gruntly, ani anděl strážce o vánočních svátcích, ani nečekají, že uvidí zlaté prasátko. Ubohé venkovské děti francouzské, jež jste nepoznaly těchto úzkostí a radostí!

Neboť je nutno uvědomit si prostor. Jsme 15 km na sever od Angoulému, v kraji, jehož bujná zeleň v myslí divně kontrastuje s vychrtlou českomoravskou krabatinou; v polích rostou dva nebo čtyři ořechy, stromy jsou kolem luk a podél Charenty, jež se tu rozbíhá až v šest ramen. To je ta známá krajina Corotova s uzavřeným obzorem, že lidé pracující v polích a na lukách, jako by pracovali v zahradách, nevidí na sebe pro stromy a jenom s kopců mohou se podívat na Angoulême a sousední vesnice a městečka i na rodnou vesnici dole, kde rostou třešně, slívy, kdoule a mišpule, ovoce, jehož jména jsi dřívě neznal a musil ti poradit slovník; kraj, kde mnoho roste a uvadne mnoho a opadáva bez užitku, že maní vzpomeneš na kluky z naší vesnice, před nimiž nedozraje ani kyselý pouchláč. Neleží daleko Provence Mistralova a Daudetových Listů z mého mlýna. Je jí jistě hodně podobný tenhle charentský kraj, jež rodí

du vin blanc i rouge, a Charente, řeka klikatá a blahodárná lukám, v zimě za vytrvalých dešťů vystoupí z břehů a rovinu kolem prý promění v jezero.

Vhodné podnebí přímořské a účinky moře jsou znatelné tak, že mluvíti o sněhu je lidem v Lagroue pohádkou. A v létě horka, vedra, letos ve stínu až 34° C; slunce, jež pomáhá vinicím opíjet francouzského sedláka, že po poledni nelze pracovat, snad už je to zvykem, anebo opravdu nelze, neboť francouzský sedlák je velmi pohodlný.

Architektura francouzské vesnice není tak zajímavá jako byly jihočeské Stožice. (Viz Holečkovo Selství.) Domky rozházené jako žiاله v Luxemburské zahradě, domky často na patro s nízkými střechami (opak střech s příkrým svahem vesnice německé), domky stavěné jen jako pro letní byt. Neboť francouzský sedlák staví především pro sebe, pro své pohodlí, domky o úzkých zdech na rozdíl od stavení našeho sedláka, jenž musí býti obklopen metrovou zdí, jenž staví stodolu a myslí na syna, jenž se ještě nenarodil, na potomstvo daleko napřed. Tady na francouzské vesnici vidíte dobře, kde až má kořeny ona „culture mince“ („mais solide quand-même“, jak připojil můj sedlák, což je už problematické). Francouzské vesnici schází na rozdíl od české rybník uprostřed a sbor dobrovolných hasičů, neboť v Lagroue, ač se kouří i při mlácení a stavbě stohu, nepamatují, že by někdy hořelo, jako nepamatují zloděje peřin, leda ještě se ztratí jednou za uherský měsíc nějaká ta slepice. Za to hřbitovy, kde jsou, jsou krásné pro cypřiše a kapličky nad hroby. Kapličky uprostřed návsi, jež charakterisují téměř všude vesnici českou, neznají, leda tam, kde je kněz, aby v ní mohla býti sloužena mše. Omluvíte je, že neznají také našich hospod, když jí má vlastně každý sedlák doma ve sklepě.

Situace selského stavení je jako u nás, obyčejně (ač ne vždy) dvůr uprostřed nezastavený. Kolem obytné stavení, kůlny, stáj. Velikých stodol našeho druhu neznají, všechno obilí, jehož pro vinice není příliš, se obyčejně sveze do stohu a najednou vymlátí. Nenajdete také stáji našim podobných, dříve široce klenutých. Jsou to vlastně kůlny s dřevěným stropem (dřevěný strop mají i obytná stavení) s dvěma až čtyřmi kravami, neboť francouzský sedlák nehosподаří intenzivně, neprodává tolik dobytka, snad zase z pohodlnosti a proto, že je nedostatek sil, neboť kdo je jen trochu na vesnici chytřejší, hledí odejít do města, a tak „domestique“ (čeledín) nese sebou už mírný přízvuk přihlouplosti.

Celkem francouzská vesnice působí zvláštním dojmem, že byla vystavěna jen provisorně, jen pro ty, kdož v ní žijí dnes. Na neomítnuté její zdi kolem úzkých silnic, kde návsi se místy s obtíží vyhnou dvě auta, se těžko s počátku zvyká, ač u těch nejbohatších můžete za těmito neomítnutými zdmi najíti koberec a cennou bibliotéku s Laroussovým naučným slovníkem předválečného vydání, kde Čechy jsou zakresleny v mapě Rakousko-Uherska. Teprve tady si náhle uvědomíte, jak komplikované jsou dějiny naší vlasti a jak je to těžké, stručně je vysvětliti francouzskému sedláku, jemuž jsou dějiny Francie dějinami celého světa a jenž je tak slabý v zeměpisu.

Bohužel, spousta domů (z 20 čísel asi 7) je opuštěných, upadá, neboť Francie se vyliďňuje, rozuměj dobře proto, že se vyliďňuje venkov. Jsme u kořene velké bolesti Francie, jež vedle velkého příkladu francouzské revoluce dala světu také odstrašující a hanebný příklad zákonem, podle něhož je francouzskému sedláku

dáno, aby spekuloval na děti, neboť tímto zákonem bylo jistě především myšleno na francouzský venkov, ale sedlák ten se nechýtl, pěkný příklad, jak mezi jeho duši a duši bourgeois není velkých propastí. Ať se jen podle toho zákona především řídí ti, kdož jej navrhovali.

A to je opravdu živá rána dnešní Francie a těžko nepochybovati, že se zacílí brzy. Rodiny po jednom, dvou dětech, neboť ubude starostí a ženě venkovské neubude krásy. Málokde na vesnici si manželé tak dobře rozumějí jako ve Francii. A z vděčnosti k ženě, jež dovede nebýt hloupou, rodí se sedláková úcta, jež tak dobře charakterisuje francouzského sedláka, úcta k ženě jako dárcyni pohodlí, k ženě, již by snad dovedl odpustit, kdyby ho zradila, ale neodpustil by a nedovedl by si vysvětlit, kdyby v poledne, až se vrátí s pole, nebyl připraven oběd.

A tehdy musíte myslet na Herzena a sdílet s ním pocity pustého zklamání, jež měl kdysi „stogoberega“. Neboť jestliže Francie představuje západní Evropu, pak možno říci, že je nemocna od kořene, od vesnice. Od vesnice francouzské, jež stůně blahobytem, jenž je nemocí. Od vesnice, jež není dodavatelem ozdravujících injekcí a jarních míz do unaveného města. Vesnice, jež je sama unavena. Vesnice, jež jako by sama čekala na vpád barbarů; jež nemá vývojových perspektiv, v níž ti nejchytřejší odcházejí, v níž se vyliďňují rody, vyhasínají krby.

Herzen dávno před Spenglerem předpovídal Untergang des Abendlandes. Untergang, jež nevysvětlí zrada vzdělanců. Je směšné věřiti se Spenglerem? Ovšem. Ale, tolik možno věřit, že zánik Evropy až nastane, nastane na nejkrajnějším západě.

Neboť přes řadu krásných vlastností, přes upřímnost, před níž jste tolikrát na rozpacích, není-li v jádře jen art de causer, přes jeho vlastenectví, opravdové uvědomení širšího pojmu vlasti, což ho naučila patrně zvláště poslední válka, v níž — je si dobře vědom, že zvítězil, přes řadu dobrých vlastností, jež našemu sedláku scházejí, francouzský sedlák má esprit, ale nemá duši.

Je ješitný (a ješitností zaměnil hrdost) a rád se vychloubá; miluje zemi, již vzdělává, jako by mu nepatřila. Víc a raději se po ní vozí, než by po ní chodil. Stroje — od železného shrabovače sena po žací stroj s vazačem — mu pomáhaly urvat tu lásku k půdě. Kde je to živočišné soužití s zděděnou půdou, jež až nepříznivě brání v našich vesnicích k výhodnému scelování rozdrobených a nevýhodně rozložených polí? Není ho. Pravděpodobně proto, že francouzskému sedláku nebylo nikdy třeba sváděti o ni tolik bojů, byl vždycky svobodnější. Touha jeho je odtud jen přizemní, „seulement gagner la vie“.

Francouzská vesnice je měšťáčtější než naše maloměsta i města. (Francouzskému sedláku se brzy blahobytem zakulacuje břicho.) Není velkého rozdílu mezi francouzskou ženou venkovskou a ženou Paříže, tak jako není podstatného rozdílu mezi kuchyní venkovskou a pařížskou. Jídla francouzské vesnice nejsou příliš naturálního rázu, charentský kraj je tak úrodný, že ani nerodí brambory; je obliba draždidel (apéritivů), koření a hořčice; jedí se škeble, hlemýžďi a ryby, jež jsou poměrně laciné a obvyklé, neboť není daleko moře. A neustále se připíjí víno.

Žena venkovská z Lagroue nebyla by zmatena proměnou života, bylo-li by jí náhle žít v městě. Neboť francouzský sedlák i venkovská žena dovedou užít život, dovedou žít, nemusejí se to celý život učit. Proto jimi

tak nevládne touha míti více peněz jako spíše míti se tady na zemi lépe. Francouzský sedlák, zdálo se mi, není velkým „drnohryzem“, jimiž jsou prý sedláci na celém světě. Nestůně hladem po půdě, vidíte to z toho, že není mezi poli mezi a francouzští sedláci si nepřiorávají. Poněvadž však lidí na vesnici ubývá, nemožno myslet na následek: vývoj francouzského zemědělství spěje k latifundisaci. Sedláci obyčejně obdělávají dnes 12 ha — 14 ha. Tedy většinou sedláci střední. Ale francouzská vesnice nemá domkáře a chalupníky, zato dost nájemníků (des métayers).

Že francouzská vesnice je dnes duchovně vystřebána, vidíte již z toho, žepo smrti Péguyho, „našeho drahého Péguyho“, jak říkávají bratři Tharaudové, není básníka vyjma snad staříčkého Jammesa — jenž by čerpal kořeně síly země a živil naděje druhých vírou svého díla. Mnoho slíboval regionalistický román, často kronikářský a žárlivě deskriptivně vypočítávající všecku krásu kraje (Chateaubriantova La Brière), jindy ústící v touhu udělati z regionalismu laciný exotism (Supervielle, Samat). Není, myslím, dnes ve Francii básníka, jenž by cítil přímo fyziologické soužití s rodným krajem, jako byl Verhaeren bytostně spjat s Flandry. Nutno se aspoň zmíniti o C. F. Ramuzovi, jehož Jean — Luc persécuté a Terre du Ciel dokazuje, co to může znamenat, být živenu silami kraje. Ale Ramuz je Švýcar.

Sedlák, jenž nesní uzralou prune, jež už padá a ještě mu není beaucoup múre, ještě si ji musí uvařit, vás musí přivést na myšlenku, že Francii zachrání již než nová barbarisace. Knížka ruského filozofa emigranta Berdajeva „Nový středověk“ nebyla nadarmo psána ve Francii.

Ovšem, že Francie dnes necítí svou sílu. Svou sílu uvnitř. Město francouzské se nemůže opřít o vesnici a naopak. Všecky cesty vedou k Paříži.

A hospodářská krize je ve Francii jako všude jinde.

Proto Briandova touha realizovat myšlenku v Spených státech evropských, jako by byla zároveň voláním toho, jenž potřebuje pomoci, což se dá krásnými slovy zakrýti tak, že se pak zdá, že on vlastně hodlá pomoci všem. Francii jde především o „perpétuelle mobilité des races“ a Briand se zdá právě tak chytrý jako byl Charlemagne.

Francie dnes není již pyšná — zdá se, že již od porážky Napoleona III. ztratila svou pýchu a hrdost. Zato ješitnost francouzského espritu nezná hranic. Je to něco až nepřijemného, něco co bylo lehce získáno a co lze tudíž s lehkým srdcem rozdávat. Něco, čeho přebývá. Vidíte, i tohle má své kořeny na francouzské vesnici. Francouzský sedlák neudělá nic, aby se v zápětí s tím udělaným nepochlubil. (Hezké je však, i to, že se francouzský sedlák pochlubí i tím, co udělat měl, a co neudělal.)

Zkušenost z dvou měsíců prázdnin na francouzské vesnici? Bude nutno poznati ty, kde se ještě neustále učí, jak žít a kde proto ještě žít neumějí. A na druhé straně více se dorozumět s těmi, kde to umějí velmi dobře. Syntéza ruské vitality s anglosaksonskou houževnatostí, jež je klidem, to by mohl být program na stáletí. A nenahávejme si, že známe důkladně Německo, že právě tady, kde máme nejbližší, dovedeme vidět pod povrch. Němcem se nestal ještě zdaleka ten, kdo se naučil německy nadávat. Známe asi tak Německo, jako si myslí oktáván gymnasia, když přečetl dvě Horaciový ódy, že poznal antickou kulturu.

Zkušenost z francouzské vesnice? Francii možno milovat, ale ve Francii nelze příliš věřit. Obratě známý verš Ťutčevův o Rusku. Ve Francii nelze věřit, ale je nutno pochopit ji „umom“, rozumem. Ve Francii nelze věřit, protože nelze věřit ve francouzskou vesnici. Neboť francouzská vesnice páchne maloměšťáctvím.

V Ě D A A P R Á C E

P. Janák:

Nový postrach Prahy: Pavlačový dům!

Praha je zase jednou poplašena. Odhodlává se ke všelijakými okolky k řešení bytové nouze, ke stavbě nepotřebnějších bytů, totiž těch nejmenších, a s velkou rozmrzelostí si šeptá slova: nutnost, plán. A když konečně se hotoví k opatření projektů, plna obav, aby to nedopadlo příliš moderně, vynoří se z veřejné soutěže, na plány vypsáné — postrach pavlačových domů! Výsledek soutěže, to je něco jako proseté odborné mínění. A to mínění dokazuje: pavlačové domy! Je z toho v Praze zaviněný i nezaviněný poplach. Nezaviněný, protože veřejné mínění — a zvláště ono pohodlné — sotva může sledovat všechny technické, hospodářské a praktické pohnutky, které k tomuto typu domu tak nečekaně vedou. Ale poplach je také strojený. Předmět hodí se pro svou nejasnou novost, aby byl zneužit jako bubák nezdravé pokrokovosti, kterou má být dobrému lidu zase jednou ublíženo.*) Pavlačový dům, něco neslýchaného!

Veřejné mínění ovšem nemá, tak jako v mnoha širších lidských věcech, možnost uvědomit si, jak bydlení a jeho formy jsou kusem fyziologie člověka a doby. Jak bydlení a jeho forma, jeho zvyklosti, jeho zařízení jsou v člověku souhrnem instinktů, skoro živočišných, a jak jejich obecností dospívá se k typicky totožnému způsobu života a k bytu těchže forem, téže podstaty. Je v tom špatné i dobré. Už dlouho je tomu, co si člověk neúnavně uvědomuje svou modernost a to, že se řídí rozumem. A přece něco takového, jako byt a bydlení, je daleko více tradicí a zvyklostí než rozumem, má uspořádání stará staletí, o něž rozum tohoto moderního člověka ani nezavadil. Člověk i naší doby je málokde ještě tak živočichem, jako ve svém bytě. Podívejme se jen, jak byty mají tutěž zvyklou stejnost, pudově opakovanou v celých pokoleních, tak asi jako staví si kterýkoli živočišný druh stále táž doupata. Sotva kde lze cítit nutnost jisté stejnosti jako zde. Člověku a době je třeba typického bytu, který typu života co nejvíce odpovídá, právě tak jako typu existenčního, typu morálního. Jednotlivý člověk, jeho práce, běh života, morálka a lidská hodnota jsou a byly tolikrát různé, to, v čem tak různý člověk bydlí, je ku podivu stále týmž doupětem, lišícím se jen větší či menší individuálností. A jako doby jen pozvolna proměňují povahový, duchový typ člověka, třeba typ politický, tak také typ bydlení jako součást doby se proměňuje zvolna. Víc. Všecko úsilí doby upíná se nejprv k tomu, aby typ člověka a typ všeho toho, co je lidské, byl ustálen co nejtrvanlivěji — myslí se, že to už bude navždy ke štěstí člověka — ale jakmile je to utvořeno, usiluje se o pře-

*) Je podivnou, jak onen druh pražského tisku, který obyčejně vyzná se tak ještě v kalení politických vod, projevil zde neobyčejné odborné svědomí. Také — Venkov se zúčastnil!

konání toho typu, který je „zastaralý“, „nevyhovující“.

Pro naši dobu vrcholem bydlení, typem, stalo se to, čemu říkáme činžák. Nebylo to snadné, než jsme k němu došli. Nestačí si dost připomínat, že pratytem bydlení bylo bydlení dle rodin, tedy v něčem, čemu říkáme rodinný dům. Po tisíciletí trval tento hlavní typ, jen stavebně a slohově se měnil. V jeho dějinách pozoruje se sice tu a tam, že tento základní typ bydlení byl využíván k podnikání; umísťuje pod svou střechu cizí jednotky rodinné v různých hospodářských vztazích, nebo už pronajímá. Čím rozumnější se stávaly doby, tím více dům se stával také podnikem, tím více pojímal do sebe různých jednotek, až v XIX. st. stal se soustavnou formou podnikání. Nejen tím, že jednotlivci do stavby nebo koupě domů investovali kapitály, ale ještě více, jak dům, jako stavební typ, byl organizován. V předchozích stoletích dějiny umění stále ještě a vždy mohou se zalíbením se zabývat měšťanským domem. Je na něm stále něco z tak zvaného „umění“ a „kultury“. Ale náš činžák stával se vždy víc a více objektem v pravém slova smyslu, věci, na které se má především vydělat. Odvrátil se úplně ode všeho umění. Co se mu naposmívali zato, že umění nacpal jen na fasádu! Uvnitř jen „disponoval“, využíval a počítal. Za několik desetiletí činžák se úplně oddělil od ostatního stavebnictví, rozloučil se beze štesku od architektury, rád zapomněl, co dobrého stavitelství kdy chtělo, udělal se jen pro sebe. Vypracoval si postupně celou řadu systémů, které využívaly do krajnosti jak staveniště tak i stavebních řádů. Jako morální zjev je proto činžák neradostným typem a ploidem XIX. stol. Ale jeho organizace — k černým často účelům — jeho racionalizace je poučnou podívanou. Na něm naučila se architektura dnešní rozumovosti, odvažování — nemařena citem — co musí být a co ne, šetření a využívání hmoty do krajnosti. Činžák to byl, který přišel na to, že schodiště, které samo nic nevynáší, musí být využito co největším počtem bytů, a doby jeho rozkvětu jsou zblázněny úsilím připojit jich sem co nejvíce. Dva, čtyři, šest malých bytů v jednom patře, bylo chtivostí podnikatele. Přišlo se také na to, že při téže šířce průčelí může se víc docílit zastavěním do hloubky, a tak když stavební řády žádaly také vzduch a světlo, lichvařilo se s nimi pro místnosti uvnitř těchto hlubokých domů a vynalezly se světlíky a průchody, tato ozdoba osvětleného XIX. st. Světlíky staly se celým systémem na exploitaci temného vnitřku a světlo bylo jimi strkáno, nalhááno do vnitř těchto domů shora, hloubenými šachtami. Při půdorysech těchto domů naučil se moderní stavitel mnohému špatnému, dělal skoro jen špatné. Ale naučil se studeně a jen v číslicích využitých prostor myslet. Půdorysy činžáků jsou souhrnem veliké chytrosti, ba mazanosti, vměstnati do dané plochy všecko, co se k bytu požadovalo. Ztratil ovšem zcela smysl pro skutečný prostor, pro skutečný život. Byty byly na papíře, jejich části byly popsány na pláň, jako: kuchyně, pokoj, předstíň, ale pamatujeme se a známe je v tisíci příkladech, že do nich nelze nic postavit a že nejsou pro život.

Nuže, tento činžák stal se tak typem bydlení, jeho vnitřní podmínky se tak vžily a moderní člověk jim tak zvykl, že ani neví, jak je tento stavební typ konec konců relativní, nedobrý, a že by nemusel být takovým, jakým je. Že by bylo možno bydlet jinak, že to je jen forma, kterou doba svým generacím ustálila, a že je jen taková, jakým duchem a předpoklady byla stvořena. Činžák je jen špatná klec, do které podnikatelské XIX.

stol. nacytalo nepřipravenou dobu. Zatím se už doba změnila. Nastupují na místě podnikatelů družstva a veřejní činitelé jako budovatelé obytných domů. Mají, aniž se o tom mluví, daleko lidštější tendence. Jde tu o opatření hromadných obydlí a při tom se ani tak nepočítá. Nejdříve ze setrvačnosti staví se tak hloupě a špatně, jako chytře, rozmyslně stavěli podnikatelé. Stavějí se tytéž nedobré činžáky.

A přece, jak jiná je doba! Dáváme tolik jiných věcí do pořádku. Hodnotu práce, existenční pojištění, veřejné zdraví, průměr vzdělání, veřejné hospodářství, všude se najde, co musí být daleko lépe uspořádáno než dosud — a sice právě k vůli člověku. Také do bydlení, do jeho zvyků se dáme. A jako do druhých věcí, vstupujeme tady s rozumem, který oprostíme ode všech předsudků a ovšem od sobeckosti podnikatele. Vypočítavost, kterou činžák vypěstoval, nezastaví se už u něho, prohlédne jej a spočte jeho špatnosti. Ukáže se, že vlastně bydlení lze uspořádat nepoměrně rozumnějším způsobem a lidsky, a až se divíme, že doba na to tak dlouho nepřipadla. Vždyť není snad nutno, aby byty — a jde především o byty malé — byly namačkány do nemožnosti k jedinému schodišti, kde jim chybí nejen prostor, ale i vzduch a světlo, člověku v této době nutné. Nejde než o to: dát každému bytu alespoň se dvou stran přímé světlo a vzduch a najít způsob, jak se k těmto bytům dostat, jak tyto byty seskupit v lepší celek než byly v činžáku — ale stejně ekonomicky!! Tímto způsobem je seskupení bytů do řady, jednotka vedle jednotky. Řada je tisíciletý princip pro seskupení čehokoli, co má mít stejné podmínky a stejnou hodnotu. Po tisíciletích jsme ji tedy zase šťastně znovu objevili. Podaří-li se byty seskupit prostou řadou v jeden dům, podaří se dodržet u všech tutéž polohu, tytéž rozměry, totéž slunce, tutéž — nejmenší — nákladnost, touž — nejlepší — hodnotu, a to je, oč při velkém množství bytů jde. Jako jinde ve výrobě i v opatrování bytů usiluje se nejen o nejlepší kvalitu při určitém nákladu, ale také o stejnou výrobu. I jde-li o byt, výrobky méněcenné snižují a komplikují jak úroveň, tak trh. Jak ale řadu takových malých bytů v patrech opatřit příchodem? Pavlačemi.

Pavlač tu již byla v dobách konce XIX. stol., tedy před desetiletími, a byla tehdy hanbou, na kterou neradi vzpomínáme. Mnohé mládí našich generací žilo a živořilo na pavlačích činžáků. Nikoli náhodou spadá starý a špatný pavlačový dům do doby rozmachu průmyslového, kdy tento produkoval své první špatné a přece tak úspěšné výrobky. Tenkrát průmysl zabíjel hodnotu a produkoval něco, co nebylo ke cti stroje a rozumu. Tenkrát i pavlačový dům byl náběhem, pokusem o racionální uspořádání velkého množství malých bytů, jichž bylo v městech mladého průmyslu velmi zapotřebí, ale byl to ovšem také špatný, fabrický výrobek. Špatnost byla v bytech samotných, méně v pavlačích. Ještě dnes platí tato paralela dále. Průmysl vzpamatoval se k své morální povinnosti, vyrábí již dobré hodnoty, průmysl je dnes jméno produkce, která musí mít čest. A také pavlačový dům dnes nemusí být už špatnou fabrikou na bydlení, a bude-li dobře udělán, může být kvalitním výrobkem a ani v jeho jméně nemusí být nic, co by nebylo cti.

Je groteskní, že teprve XX. stol., stol. největších vynálezů, přišlo na to, že denní světlo a slunce, to jediné, co v přírodě máme zadarmo, třeba a možno využití pro všechny místnosti bytu i toho nejmenšího člověka.

Ovšem to znamenalo vylézt z hloupo-chytré mentality podnikatelské a založit byt a jeho půdorys zcela nově, rozumně lidsky. Málokde v jiné lidské práci byla — říkáme si nyní — pocítěna taková radost, jako v otázkách bytu, když se přišlo na to, že lze každému i tomu nejmenšímu bytu dát světlost, vzdušnost, vzdáme-li se jen hloupostí starých zvyklých typů a půdorysů.

Pavlačový dům není tedy ani opakování starých hloupostí, ani novotou, které by se bylo třeba báti. Je to stavební typ, ke kterému doba, chtějící rozumně jednat, nutně došla a kterým právě otázka malých a nejmenších bytů — a ty jsou a budou největší úlohou stavebnictví a doby — může být rozumně, ba velmi krásně rozřešena. Je to způsob, který nezáleží na našem vkusu, na naší chuti, jsme-li proň čili proti němu. Musí to tak být. A bude to dobré! Netřeba se domu s pavlačemi bát. Takové domy nebudou již stát v blocích uzavřených, ani jen otevřených; budou to domy obsahující byt jen po jednom v řadě, tedy s okny na obě strany, každý byt dostane tedy slunce s obou stran. Jeho pavlače budou s vysokým plným poprsníkem, zábradlím, tedy s pocitem plné bezpečnosti; nebudou ničím, než otevřeným přístupem k bytu, visutým chodníkem. Je třeba litovat, že chodby někdejších činžáků s vůněmi, zvuky a duchem sousedství budou zde nahrazeny volným a zdravým vzduchem, který tyto někdejší květy lidské pospolitosti odstraní?

Nebude zde vůbec podobnosti se starým pavlačovým domem: Dříve špinavý, temný dvůr a pavlač klepů kolem něho jako jediný zdroj světla pro všechny místnosti bytu. Nyní pavlač jen jako komunikace k bytu, jehož obytné prostory hledí na druhou volnou stranu, do volného prostoru. Neboť to je jedna z tendencí pavlačového domu: obložit byty vzduchem na celých dvou stranách a vyvětrat sousedství důkladně větrem, nestačí-li to, třeba i mrazem. I poslední námitky proti pavlačovým bytům, že některé části bytů budou mít okna na pavlač, jsou dávno technicky rozřešeny. Okna do místností vedlejších budou vesměs nad výši člověka, takže bytu bude zachráněna jeho uzavřenost. Tak nebude vlastně ničím jiným, než zcela malým rodinným domkem, kterých, aby byly levné, se nestaví řady vedle sebe, ale nad sebe.

Pavlačový dům malých bytů je jeden z typů moderní doby, který se rodí. Je to typ zbařený starých sousedských zápachů a vyjadřuje se jím jasná a logická organizace života a potřeba většího měřítka i ve stavebním podnikání. A nechce-li se době do něho, podléhá týmž rozpakům a nechutím nevědomosti, pro které se jí nechce do jinde rozumné organizace — práce, výroby a veřejného hospodářství vůbec.

D O P I S Y

Pacifismus a obrana.

V Praze dne 4. prosince 1930.

Vážený pane redaktore!

Kdybychom spolu vedli jen soukromou korespondenci, bylo by zcela zbytečné, abych Vám již odpovídal. Z další mé odpovědi se totiž dovíte, že se chci i v předpokládaném Vámi slovenském konfliktu svému zabítí „vyhnouti a uhnouti“ v každém případě a svému jinaké-

mu angažování v tomto konfliktu za jistých okolností rovněž. A pro tento ve Vašich očích tak hrozný a neuvěřitelný případ pohrozil jste mi, vážený pane redaktore, že „mne necháte na pokoji a nebudete mne obtěžovatí dalšími dotazy, čemuž rozumím tak, že mne pak rácte považovati za ovci zcela prašivou, se kterou netřeba dále jednati. Poněvadž však spolu korespondujeme proto, abychom své názory na spornou záležitost veřejně projevíli, odpovídám přece na Váš obšírný projev. Svým dopisem ze dne 1. m. m. chtěl jsem spíše vyvolati debatu s Vaším čtenářstvem než s Vámi, debatěrem tak rutinovaným. Sám však píšete, že dostal jste sice řadu dopisů týkajících se článku páně Šnobrova, ale že všechny se staví na mou linii. A už tato okolnost sama by Vám měla býti dostatečným důvodem k přemýšlení o tom, že my čtenáři „Prítomnosti“ anebo aspoň naše značná část, kteří jinak ideově stojíme za Vámi, jsme v této věci od Vás proklatě vzdáleni. A měl byste snad, vážený pane, přemýšletí o tom, proč tomu tak je. Dovolují si zneužítí pohostinství ve Vašem časopise k tomu, abych tyto neznámé stejně anebo alespoň podobně se mnou smýšlející pozdravil, avšak s výjimkou těch, kteří pokládali Vám nebo panu Šnobrovi pohnutky nekalé. Jsem pevně přesvědčen, že pan Šnobr psal článek svůj v úmyslu nejlepším se svého stanoviska a Vy jej uveřejnil s úmyslem buď své čtenáře informovati nebo k debatě podnítiti. Jiná je již otázka, zda jste článek páně Šnobrovu uveřejniti měl.

Považuji za nutné, roztríditi hádku na: a) věci podstatné a b) věci vedlejší. K věcem podstatným počítám se svého stanoviska tyto otázky 1. Jest článek páně Šnobrovu takový, jak jste jej charakterisoval Vy anebo jak jsem jej označil já? 2. Je teorie o státní mnou naznačená pro naši věc případná a použitelná či ne? 3. Měl jste článek páně Šnobrovu v „Prítomnosti“ uveřejniti či ne? Vše ostatní, a k tomu patří — odpustte — největší část Vaší odpovědi, je rázu podružného.

Tedy ad 1. o té povaze článku páně Šnobrova. Já jsem tvrdil, že to je štváčský válečný článek, jakých jsme za války četli spousty a které nám už tenkrát způsobovaly a tím spíše nyní způsobují návaly mořské nemoci. Vy pak pravíte, že pan Šnobr neříká, že miluje válku, naopak prý lze poznati, že ji nenávidí a že odvážil se jen vysloviti názor, že napadená země má býti hájena obyvateli. Dovolují si tvrditi, že to, co jste ráčil s článku páně Šnobrova vybrati, netvoří nikterak jeho podstatu, není jeho obsahem, nýbrž jen reklamně účinným obalem. Žádný autor štváčských válečných článků ještě nikdy netvrdil, že válku miluje, naopak za značného ronění slz krokodílech tvrdil, že ji nenávidí, ale že je nezbytná, ježto nutno napadenou vlast brániti. To jsou tedy dobře známé fráze, kterými se kryjí úmysly jiné, které v článcích takových jsou však věci hlavní. Hlavní věcí bylo panu Šnobrovi pod rouškou těchto známých frází preparovati čtenáře ideově pro válku způsobem velmi mazaným, ale pro nezapominající příliš dobře z doby ještě nedávné známým. A nemožu uvěřiti, že Vy, tak zkušený žurnalista, byste takovou hru byl neprohledil.

Přistupuji k bodu 2., o mé, jak jste to nazvati ráčil, státní teorii. Odbýl jste ji, vážený pane redaktore, velmi macešsky ve své odpovědi, ačkoli je duševním dítkem lidí Vašeho ideového kruhu. A myslím proto, že nutno akceptovati i konsekvence z ní vyožené. To říkám, ač jsem si vědom toho, že slova má vyvolají snad proti Vám a Vašemu kruhu novou štvanicí a že Vy, vážený pane redaktore, se z obavy před touto štvanicí tohoto dítku zřeknete. Řekl jste prostě, že cítíte nemožnost dohody o této teorii a že je možno hádat se desetkrát o jedno slovíčko ve všeobecné teorii. A obrátil jste se hned na mnou očekávaný konkrétní případ napadeného Slovenska. Já však, vážený pane redaktore, nehodlám se dát tak rychle odbýti. Nepochybujete jistě, že na teorii své trvám, ale ježto mám jednati o její použitelnosti pro náš případ, musím právě s ohledem na praktickou použitelnost teorii vůbec přičiniti několik slov. Tato, ale i každá jiná teorie musí v životní praxi býti samozřejmě přizpůsobována poměrům. Ale tato akomodace poměrům musí se dítí vždy a i v našem případě tak, že naprosto a za žádných okolností nesmí býti se zřetele puštěna základní zásada ideová, nemá-li se dospěti k jiným nebo dokonce k opačným výsledkům, než které teorie sledovala. Bohužel je to jen věci citu, pokud až je možno zatížití základní ideu vedlejšími ohledy

na pomery a síly sociální, hospodárske atd. Kďybychom melli pro mřenl tčhto sil nřjake zkladnl jednotky mřlcl, nebylo by proto citu třeba, nřbrz vřpočtu. Z toho vřak, že jednotek tčhto neni, řiji z valne častl politlkovř, kteřl o sobř tvrdl, že tyto síly citem zvlřiti a zmřřiti dovedou. Přlrovnal bych jako inřenřr vřc s dlelem technlkřm. Takř my inřenřrl muslme zatřřiti zkladnl konstruktlvnl ideu rřznřnlm ohledy praktlkřmř a vedleřřlm požadovanřmř funkcemř, ale smřme tak uclnliti jen v mezlch zkladnlch fyslkřch zasad, jeřto by nřm to lnak spadlo, nebo se netořllo, netřhlo, nebo nedalo chemlkou reakcl zřadanou a pod. Vřhodou nařl vřak je, že mřme l pro tyto vedleřřl funkce obyčejnř početnl mořnostl. Podobnř neni mořno zatřřiti střtnl ideu tak, aby dospřlo se k vřsledkřm lnřm nebo dokonce opačnřm, neř kterř od střtu očkřvřme. A že mlmltarlsmem, přlpravou vřlky a řovlnlsmem urřlcl k takovřmto opačnřm vřsledkřm dospřeme, o tom přece nemřže břtl sporu. Je proto povlnnostl kařdř inteligence, a zdřraznřujl, že nejen u nř, ale v kařdřm střtř ve smyslu tčhto zasad přsoblřtl. A anl pro nř nemřže břtl konstruovřna teorle lnř. Nejen inteligence, ale kařdř musl považovřtl za velmi podezřřlou kařdou ideu, kterř zřadř zabljet nebo dřt se zabl. Je to buř jen dřsledek toho, že idea snad v jřdřř dobrř byla řpatnř aplikovřna, nebo je idea takovř, že l bez řpatnř aplikace toho zřadř a nestojl pak sama idea za nic a nutno jl potlřatl jako k pouřřtl nezpřsoblou. A to platl l o idel střtu, jak o tom přlř ve svřm doplse z 1. m. m. Jen s tohoto stanovlška mořu takř posuzovřtl kařdř konkrctnl přlpad, tedy l, jak dřle uvldlte, Vřml cltovanř přlpad napadenřho Slovenska.

Dalřml podstatnřm bodem mřho doplsu byla ad 3. uvedenř otřzka, zda mřl řlnek panř řnobrřv v „Přltoznostl“ vyjřtl řl nic. Nejednř se o organlsovanř hnutl paclflstř. Spřře bych vldřl organlsovanř kampanl v tom, že řlankř druhu p. řnobrova vychřzejl nejen u Vř, nřbrz l v lnřnřch lřstřch ideovř Vřm a Vřsemu kruhu blřzko stojlclch. Vzpomlnřm tu jen namřtkou nřkterřch řlankř Lldovřch Novln o nařl vojnř a nařlch vojřclch, na př. jlch referatřř z manřvrř. Llc l se tu velmi řlvř, jacl řeřřcl jsou tl nařl vojřcl, jak se za nml dřvcřta ohlřzejl, jak vesele a dobře je nařml vojřklřm atd. Tedy řlankř pro slečlnky hodnř toho, aby vřřly v „Nřrodnl polltlce“, „Hvřzdř panl dlvkř“, „Přazance“ a pod. Vldlml v tom organlsovanř tařenl na zdravř mozky a otevřvenř ocl Vřařch řtenřřř a stoupenccř. Majl břtl nenřpadnř preparovřnl pro vřlku a mlmltarlsmus, a to hlavnř proto, že jejlch smřřlenl a nřzor na tyto vřcl jsou notorlcky znřmy.

Toto předeslav, muslml Vřm, vřzenř pane redaktore, sdřlcltl, přoř jsem Vřm svřj doplse ze dne 1. m. m. vřbec psal. Cenlml Vř osobnř l Vřř řasopls velmi vysoko (bez kařdřho pochlebenstvř, nemřm k nřmu dřvodu). Ale vysokř nřveau, na kterřm l se svřm řasoplssem stojte, zavazuje, a do vysokřch stromř nejdřlve hromy bllj. Vzdor řhřra jlř zmlnřnř kampanl pro mlmltarlsmus mne řlnek p. řnobrřv přřvř v „Přltoznostl“ překvapl. Je totlř zřsadnl dřlřřtostl, uvřdomltl sl přl řtenl nejen, co se řte, ale l takř, kde se to řte. Kďybych na př. řetl řlnek p. řnobrřv v „Nřrodnlch Llstech“, „Frontř“ a pod., byl by mne nechal lhotejnřm a odlořl bych řasopls po přeřtenl bez nejmenřl znřmkř odporu. Přřvř as tak, jeřto Vř, vřzenř pane redaktore, rozcllcltl nemusllo a takř as nerozcllcllo obvlnřnl p. Dykovo z defaltlsmu. Ale Vy, vřzenř pane redaktore, mřte vřcl svřm řtenřřřm lnř a vřřřl zřvazky, odřvodnřnř Vřařl řlnnostl polltlkou a řurnallstlkou mlnulou a přltoznou. A takř lnř řtenřř, neř „Nřrodnl Llsty“, „Fronta“ atd. A proto, accl se řmyslne nehodlřte řclstnltl svřchu zmlnřnř kampanl, nemřl jste řlnek p. řnobrřv uveřejnltl. Vy vřak jste jej nejen uveřejnl, nřbrz l hřjl, a to je, vřzenř pane redaktore, pro mne a jlřtř l pro mnořo lnřnřch velkř zklamřnl. A nejmřzutřřjl je, že z Vřařl odpovřdř slřřl moje jlř 25 let dobře cvlčenř polltlkř ucho slabř, ale znřmř přlvuk nřrodnlho bubnu. Vldlte, vřzenř pane redaktore, ař tam Vřm snad zavede hřjenl takovřch „novřch“ idel. Novřch totlř podle mřho mlnřnl pro Vř.

Hřozlte se asl, vřzenř pane redaktore, ale nemořu lnak a přlchřřzlm teprve nřnl k vřcem Vřařl odpovřdř dle mřho nřzoru vedleřřm, ale přece dostl dřlřřtřm, že nemořou zřstatl bez odpovřdř, mřme-l l sl svř stanovlška řadnř vysvřtlcltl.

Zaclnřm hned od tlulu nařl debaty. Nazřvřte mne v nřm radlkřnl paclflstou. Mřlyte se. Nejsm a nechcl břtl radlkřnl paclflsta. Radlkřnlml paclflstou je na př. p. Přemysl Pltter (jehoř sl vysoce vřřlm) anebo onen vojřk, kterř nedřvno vojenskřm soudem (l tuto bohulblou lnstlclcl jsme sl zachovall) byl odsouzen k řadř mřsclř do zřalře, protože nechtl vřtl zbranř do ruky. To jsou, vřzenř pane redaktore, radlkřnl paclflstř. Tl jsou na tře lnll jako radlkřnl mlmltarlstř nebo nacionallstř. Jsou ochotnl dřt se zavřtl nebo l zabl za svou ideu. Prohlřsl ml vřak jlř ve svřm doplse, že souhlaslml s oktavřnem ze Studentskřho řasoplsu, kterř se nechtl dřt zabl za řadnou ideu. Takř jř se nechcl dřt anl zavřtl, tml mřnř zabl za nřjakou ideu. Anl paclflstlkou. Tedy „civlllsmus“ druhu nejhorřřho a „zbabřlost“ stupnř nejvřřřřho v oclch kařdřho vlastence. Pro idey je slce agltaclnř uřlcltclnř, kdřř jl ml chl nosltelř přlnesou obřř, ale přes to jsem přřsvřdřen, že jak pro ideu, tak l pro jlch nosltelř je uřlcltclnřjl řlť neř umřtl, neboř agltaclnl řclnnost přlnesenř obřřl je velmi povrchnl a brzy vypřchř.

Nřnl nřkollk slov o tře dle Vřařho lclclnř tak nepřljemnř střednl cestř. Ujřřřujl Vř, vřzenř pane redaktore, že jako muž prakse jsem takř střle nucen volltl tuto cestu. Avřak ve vřcl vřlky a mlmltarlsmu se řovlnlsmem, kterř jsou přlpravou k vřlce, neznřm a neuznřvřm řadnř střednl cesty. Vřlka je zdřdřenř nejsurovřřřl a přl tom takř, jak vřbec jen mořno, nejnespřavedlvřřřl zpřsobl řeřenl meznřrodnlch sporř. Doplřcl na nř strařlvř porařenř a vlřzř a neni nkde řečeno, že vyhrajř ten, na jehoř stranř je přřvo. Spor vyhřvř ten, kterř je mocnřřřl, a to jeřtř za cenu, že l sřm sebe znlcl a zdemorallsluje. Proto musl kařdř vřlku a kařdou, zvlřřtř duchovnl přlpravu k nř zavřhnoutl bez kompromlsu a bez kařdř střednl cesty. A to l přlpravu vedenou „zpřsoblme sebe subtllnřřřm“ (Vřař slova, vřzenř pane redaktore). Tml jlřtř snad jste nechtl řcl, že pan řnobrř nebo Vy přlpravujřte svř řtenřř k vřlce zpřsoblme subtllnř. Spřře bych oznacll zpřsobl ten nřmeckřm řřenlml „ein leiser Wink ml dem Zaunpřahl“. A ne dřlvte se proto, že pan řnobrř vyvolal tolk odporu, kterř asl budřte sdřletl, jeřto ho bezvřhradnř hřjlte.

Odsuzujřte vřlku, vřzenř pane redaktore, slova dostl obřřrnřml asl v mřm smyslu vedenřml. A řlkřte, že ař sem vyslřte stějnř. A pak přř se rozchřzlm. To je pro mne, vřzenř pane redaktore, trochu brzy, a přece mřm uř l k tomu hned dvř poznřmky:

1. Neliřlte se pro mne nkterak od lnřnřch autorř vřleclnřch řlankř, kdřř tak brzy mne opouřtřte.

2. Anl ař sem nemyslřme stějnř, vezmu-l l za zklad Vřař řvahy a chlcl k tomu řcl tolk, že vřvodř Vřař jsou ml dřkazem, že nezavall jste se jeřtř svř gymnasljlnl vřchovy romantlcko-klaslckř, o nřl jsem se zmlnl na koncř svřho doplsu z 1. m. m. Z dřvodř Vřařch, vřzenř pane redaktore, je patrno, že by Vřm imponovala a nebyla tak „bldnou vřcl“ vřlka, ve kterř „stojl muž protl mužř“ a kterř by nebyla tak „vřzdřlena klaslckřm hřdlnskřm sltuaclm“. A přece neni naře „bldnř vřlka“ nlcml, neř touto vřlkou klaslckou, jen v lnř formě, kterou jl dal (muslml zde jako lnřenřr řcl bohuřel) technlkř pokrok. Povařujl za nutnř vlořtl zde nřkollk slov o tomto přlmo skandřnlml pomřru technlky k vřlce, kterř by sl zaslouřl dřkladnřho přojednřnl. Tento hanebnř pomřr technlky k vřlce a mlmltarlsmu neclmlm bohudřky sřm. Stějnřmu pocltu dal nedřvno jasnl vřraz l jeden z nejvřřznřclnřřřch nařlch lnřenřřř, kterř se sřm řclstnl za svřtovř vřlky jako konstruktřr v nejvřřřl nařl zbrojlovce velkolepřch vřkonř vřleclnř technlky. Takř jř jsem byl za svřtovř vřlky řlnnl v tovřrnřch na lřtky exploslvnl a munlccl, a jest zřjavř a přlznřclnř, že oba dospřl mlme o pomřru technlkřch vřd k vřlce bezpochyby k třmuř nřzoru. Poněvadř se takř o vřcl zmlnřujřte, chlcl v tře souvlstl sl řcl aspoř nřkolklka slova tento nřzor. Technlka je přojednř pro kařdřho, kdo mř penlze. A poněvadř pro vřlku, zvlřřtř kdřř jlř propukne, je a musl břtl peněz dostl, tedy l pro vřlku. A ujřřřujl Vř, vřzenř pane redaktore, že proto vyhrajř přlřtl vřlku, přřvř tak jako svřtovř, nejen ten, kdo mř přřmyslovou, nřbrz l financlnl a tml z valne častl l technlkou přřvahou. Objevl se totlř brzy po vypuknutl velkř přlřtl vřlky (zase přřvř tak jako ve vřlce svřtovř), že nejvřřřl častl toho, co pro nř

bylo pripraveno, je pro kočku, neboť strana s finanční, průmyslovou a technickou převahou vytvoří nové zbraně, o jakých se nynějším militaristům ani nezdá. S tohoto stanoviska jeví se největší část ohromných sum pro militarismus nyní vydávaných úplně vyhozenými penězi. Kdyby jich bylo použito rozumně pro sociální a hospodářské povznesení občanů, mělo by to znamenité důsledky ve dvou směrech. Jednak by to způsobilo přirozeně silnou atrakci občanů k státu a zmenšilo by znamenité působení odstředivých živelů, jichž každý stát a zvláště náš se tak bojí. Přichylnost občanů takového státu by byla před mezinárodním forem a proti každému sousedu nejlepší obranou proti pokusům o jich odtržení od státu. Jinak pak by stál stát takový dobrovolně neozbrojený před mezinárodním forem v mravní posici výše neobyčejně, čímž by si zajistil mír lépe, než zbrojením. Tato mravní posice je dnes již hodnotou velkou a cením ji výše, než zbrojení až po zuby. Příkladem by mohlo zde býti nyní po válce Dánsko, které bez rozpaků vyházelo válečný brak nebo aspoň jeho největší část. Před válkou pak Belgie, která byla tehdy neutralisována a udržovala armádu jen nepatrnou a velmi legrační, jak jsem se sám před válkou v Belgii přesvědčil. A právě proto již tehdy v době zcela zdivočelých mezinárodních mravů způsobilo přepadení Belgie Německem takové rozhořčení mravní, že to stálo Německo celou válku. Oč lepší by tedy byla mravní posice mezinárodní státu dobrovolně neozbrojeného dnes, kdy celý svět volá po míru a brojí proti ozbrojování. Neračte zapomínat, že se v mezinárodním právu a mravech nepíše již dnes rok 1914. Z toho račte seznat, vážený pane redaktore, že případu Belgie mohu použít k podepření své these lépe než Vy pro odůvodnění svých tvrzení. Potud však račte mít pravdu, že tvrzení mého dopisu bylo potud nepřesné, když řekl jsem, že stát dostal se vždy do války následkem své špatné správy. Mělo to správně znít „zpravidla“ a ne „vždy“. Že se dostanou do války i sousedé neúčastnění na konfliktu, je jen jedním z přechýlných nemravných důsledků nemravné soustavy. Ujišťuji Vás, že ani důkladně vyzbrojení by bylo Belgii při její zeměpisné poloze nepomohlo, jako by při zeměpisné poloze a tvaru naší republiky nepomohlo nám v situaci podobné, v jaké byla Belgie při vypuknutí války. Tedy ten Vámi za tak nebezpečný považovaný „dojem snadné kořisti“ má dnes v době Společnosti národů nejen mravní, nýbrž už i praktické výhody.

Než zabíhám příliš daleko, třeba ne od věci, a musím se vrátit k Vaší odpovědi. Jistý nádech lítosti zdá se mi vanout z Vašich slov, že „s naší generací se nedá už asi v poměru k válce nic dělat“. Tím však nehodlám se pro naši generaci spokojit. Povinností naší generace, která válku prožila a viděla, je nejen býti pasivní (nedat sebou nic dělat), nýbrž eminentně aktivní ve smyslu Krausově, totiž dáti generacím příštím dědictvím živelnou nenávisť proti válce a všemu, co s ní souvisí. Podaří-li se nám docílit, že se generace příští budou dívat na válku tak, jako se dnes my díváme na př. na užívání útrpného práva v trestním řízení, otroctví, robotu a pod., nebude již válka možná právě jako tyto v mravním vědomí naší generace mrtvé instituce. Zabijeme-li válku ve svém a příštích generacích mravním vědomí, zabijeme ji také fakticky.

Nyní k tomu Vámi předpokládanému případu napadeného Slovenska. Líčíte tento předpokládaný případ a také z hrobu vstání starého Německa velmi hrůzostrašně, užíváte k vyvolání hrůzy i 107 hitlerovských poslanců v německém říšském sněmu (kteří ostatně již nalili mnoho vody do svého ohnivého vína) a podobných rekvizit, takže mi velmi silně připomínáte ministra války, který pouští hrůzu a strašáky na parlament, aby docílil od něho snáze povolení dalších vojáků a zbraní. Ale kdo takovýchto ministerských řečí již více slyšel a četl, ten se hned honem neleká, i když slyší po strašlivém líčení všech očekávaných hrůz a nebezpečí Vaší temperamentní řečnickou výzvu: „Ještě jednou se ptám, co potom? Co byste, prosím, udělal?“ Totiž potom, když by Maďaři zaplavili Slovensko a „politika, která stojí za tímto vojskem, by prohlašovala, že nezastrčí meč od pochvy dříve (hezky řečeno!), dokud nebude pod Tatrami jako bývalo“.

Tedy co bych opravdu, vážený pane redaktore, udělal? Ujišťuji Vás, že bych nesedl na pohovku, nedal hlavu do dlaní a nepřemýšlel

sub 1. o mravním účelu státu, sub 2. o mravním právu státu na život občanů a nerozhodoval bych se pro stanovisko oktávána ze Studentského časopisu, neboť to jsou pro mne věci dávno přemýšlené a rozhodnuté. Ale řekl bych si i za cenu toho, že o mne, vážený pane redaktore, budete tvrdit, „že sub 1. nepatřím k zdravé části národní společnosti, že sub 2. něco v mých instinktech bylo podlomeno a že sub 3. s mými pokaženými instinkty není možno polemizovat“, že řešení daného konkrétního sporu válkou je nejpřítomnější řešení tohoto sporu, a odůvodnil bych to slovy váženého pana redaktora Peroutky o několik řádků výše v jeho odpovědi uvedenými, že „nemůžeme ve válce spatřovati ani takové vyrovnání mezinárodních sporů, které by zaručovalo nějakou spravedlnost, protože nikoliv právo, nýbrž hmotná převaha rozhodne, že i vítězná válka je katastrofa atd.“ Při tom nehledím ani k důvodům svým vlastním, o nichž jsem zde již napsal více než dosti. Tedy z důvodů nejen svých, ale i Vašich, vážený pane redaktore, bych si řekl skutečně, „že aféra se mne netýká, a vyhnul bych se a uhnul bych se,“ jakmile by pro řešení této aféry voleno bylo řešení válkou. Jinak jsem pro každý jiný způsob řešení této aféry dle svých sil a možností s celou vervou k dispozici.

Tak tedy, vážený pane redaktore, zde máte to, co jsem Vám již na počátku svého dopisu avisoval. A sdělím Vám takto své mínění a rozhodnutí, na které jste byl tak zvědav, a zkaziv takto naději Vámi vyslovenou, že rozhodnu se ve smyslu Vašem, doufám, že mne nyní v této věci „necháte na pokoji a nebudete obtěžovat dalšími dotazy“. Čímž není však, vážený pane redaktore, nikterak řečeno, že Vám na Vaše případné další dotazy i v této věci nejsem snad k dispozici.

A nesmíte skutečně „dofat“, pokud se týká budoucnosti tohoto státu, v muže tak nebezpečně inteligentní“. Totiž, pokud se týká budoucnosti tohoto státu, jak si ji račte představovati, vážený pane redaktore, Vy a pan Šnobr. Totiž budoucnosti založené na válce a militarismu, kterou může zvrátit každý, kdo má hmotnou převahu (opět Vaše vlastní slova, vážený pane redaktore), a nikoliv budoucnosti založené na ideách mravních, kterou žádná hmotná převaha nemůže vyvrátit, jak jsme měli na př. potěšení posleze se přesvědčiti ve svém boji osvobozeném proti Rakousku. Tuto budoucnost státu založenou na ideách mravních račte, vážený pane redaktore, skutečně přenechat s klidem „mužům tak nebezpečně inteligentním“. Neboť pro p. Šnobrova a Vaši ideu budoucnosti tohoto státu je každá pravá inteligence nebezpečná, totiž ta inteligence, která nepřijímá nekriticky vše, co kdo povídá a napíše.

Z předešlého jste asi seznal, že nepustil jsem se do žádné diskuse o meritů věci slovenské. Mám pro to dobré důvody, neboť ta věc jest velmi delikátní a proto jste jí také asi použil jako argumentu, právě tak jako by jí byl použil i jiný účastník diskuse. Delikátní je proto, že ve věci té se jistě poměry a fakta považují za a priori samým Bohem od věčnosti dané, na kterých nelze ničeho měnit. I pokusy s vysokých míst o prosvícení této uměle zatemněné záležitosti bývají rychle umlčovány a odvolávány. Ujišťuji Vás, že tyto nejasnosti a tento nedostatek odvahy k jasnosti v této věci už se často nepřijemně projevil a jednou možná se těžce vymstí. Předem však Vám již prohlašuji, že nehodlám a nechci o záležitosti této diskusi zahájit a event. zahájené diskuse se zúčastnit. Proto také neodpovídám na přímé Vaše dotazy v této věci, ježto by to znamenalo již zahájení debaty. Reklamuji toto právo pro sebe z toho důvodu, že diskuse naše se přímo této záležitosti netýká. Vy však, vážený pane redaktore, se svým časopisem se mi zdáte vzdor velké divergenci našich názorů o předmětu debaty býti způsobilým k tomu, abyste v této věci zjednal jasno, budete-li k tomu míti dosti odvahy.

Na Vaše přímé dotazy, zda máme opustit Slovensko, kdyby po něm bývalý pán vztáhl ruku a co doporučuji dělati, kdyby znova ožily cíle Německa z doby světové války, odpovídám, že Slovensko opustit nemáme a že doporučuji v obou případech udělati vše, co nám poskytuje právo a politika mezinárodní k zabránění těchto nám hrozících nebezpečí s vyloučením války, a to z důvodů, které jsem uvedl v případě napadeného Slovenska a jinde v tomto svém dopise shora. Bude-li naše věc mravně a právně dosti podepřena, dostane

se nám práva. V žádném případě nedocílíme právo válkou, ježto násili není a nemůže býti mravním pramenem práva.

Měl bych, vážený pane redaktore, mnoho co říci k Vaším vývodům. Ale obávám se, že odpověď má by se rozrostla do příliš velkých rozměrů. A je-li moje odpověď místy trochu agresivní, račte si to vysvětliti tím, že tento agresivní tón jste do debaty vnesl sám svou odpovědí.

Znamenám se

Ing. R. E.

(P o z n. r e d a k c e. Podle přání p. autora konstatujeme, že jeho dopis byl psán dříve, než mohl čísti příspěp. Pittera v minulém čísle. Obšírnost tohoto dopisu zbavuje nás pak možnosti, abychom mohli odpovědět ještě v tomto čísle.)

Případ z Mánesa.

Vážený pane redaktore,

děkuji za dotaz ve věci Mánesa podnícený článkem p. Kovárny v minulém čísle. Odpovím jako předseda Výtvarného odboru Umělecké besedy — tedy jako někdo, kdo je z jiné farnosti a může být objektivní.

I. Nám z druhého břehu Vltavy nejeví se události v Mánesu nijak tragickými. Považuji případ vyloučení některých členů Mánesa za úzce spolkovou záležitost, kterou dlé všech známek, vyluku předcházejících i následujících, vedení spolku patrně jinak řešit nemohlo. Myslím, že veřejnost se právem nezajímá o tento případ a žurnalisté by měli jen velmi opatrně zasahovat. Takové zprávy, jako se vyskytla ve „Več. Č. Slova“ 6. t. m., považuji za neprozřetelné. Nutno přece uvážiti, co zla se může natopit vzbuzováním nedůvěry k spolku v jeho dnešní situaci a kdo, jaké živly z toho mohou mít prospěch.

Právě uzavřená členská výstava Mánesa v Obecním domě ukazovala téměř opačný stav, než byl nakreslen ve zmíněné zprávě Več. Č. Slova. Realismus nebo předmětná malba vůbec nebyla v představitelích vyloučené skupiny výborem potlačována, naopak, výběr prací svědčil o značné blahovůli výstavní poroty (výboru). Poslední ročníky Volných Směrů i přítomná výstava „100 let českého umění“ nesvědčí také o nějaké zaujatosti proti postiženým členům. Vyloučená skupina pak není rovněž ideovým útvarem homogenním.

Musily zde býti jiné otázky než ideové, které vedly ke sporu uvnitř spolku. A o osobních a vnitřně spolkových věcech je veřejnosti těžko souditi. Nebylo by to ani taktní ani spravedlivé, protože nám nutně schází detail, podrobná znalost věcí, osob i odpovědnosti situace, abychom souditi mohli.

II. Z těchto šesti vyloučených byli čtyři před časem členy Výtvar. odboru Umělecké besedy. Příčinou tehdejší secese nebyly ideové rozpory, ač dodatečně byly secesi zdůrazňovány. Tenkrát jim šlo o povolení vládnoucího režimu ve Výtvarném odboru. Když se jim to nepodařilo, tak odešli. Ale ona vlastně to byla také idea!

S přátelským pozdravem Váš

Václav Rabas.

7./12. 30.

NOVÉ KNIHY.

Jaroslav Humberger: *Atheistovy povídky*. Redaktor Jaroslav Humberger vydal v nakladatelství Volné myšlenky první knížku svých povídek. Nakladatelství Volné myšlenky v Praze II., Dřevná 6. Cena Kč 7-50, v celoplátěné vazbě Kč 13-50.

Josef Volf: *Dějiny novin v Čechách do roku 1848*. Nákladem vydavatelstva Ducha novin (Praha VIII., ulice u Rokytky 1030). — Cena brožury Kč 24—, stran 231 (XXXV obrázkových příloh). Autor podává historické vyličení vývoje novinářství v Čechách od jeho počátků vyznačených psanými novinami jindřichohradeckými z roku 1495 až do roku 1848. Jednotlivé epochy tohoto historického vývoje charakterisují tituly sedmi kapitol: I. Počátky novin v Čechách. II. Noviny v Čechách od roku 1657 do roku 1718. III. Rosenmüllerovy české noviny. IV. Počátky t. zv. inteligenci a návštěvníků v Čechách. V. Noviny Schönfeldovy a Krameriovy. VI. Německé noviny XVIII. století. VII. Noviny v první polovici XIX. století. Zvláštní příloha jest věnována českému novinářství v letech 1819 a 1820.

J. V. Hradčanský: *V bouřích a míru r. 1848*. Obraz mravů veřejného i intimního života této doby, který jest zbudován na podáních vzácných lidí: podmaršála Em. S. Friedberga-Mirohorského, J. V. Friče, podmaršála Krakovského, pluk. Ad. Brádky, mecenáše „Minevry“, „Ústřední Matice Školské“ a „Svatobora“ a celé řady jiných. Cena Kč 17—. Nakladatel Frant. Hanek, Praha II., Jindřická ul. 31.

Egon Ervin Kisch: *Vojákem Pražského sboru*. Vyšlo jako IV. sv. Sebraných spisů E. E. Kische nákl. „Pokroku“. Cena Kč 25—, váz. Kč 36—. Vyšel Remarque, Renn, Glaeser a jiní autoři válečných románů, kteří však všichni píší o válce s desetiletým odstupem a posuzují válku očima dneška. Kischova kniha je však deník rakouského vojáka, který zapisoval své dojmy přímo v zákopech uprostřed všeho utrpení a zkázy, která provázela rakouské sbory na srbské frontě.

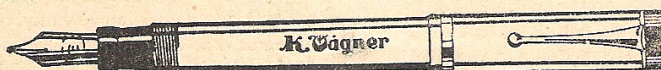
Lidová praktická encyklopedie. Redigoval A. A. Hoch. Vyšlo nákl. „Pokroku“. Cena Kč 39—. Vázáno v anglické vazbě. — Je to souhrn všeho lidského vědění, podaný v přístupné formě, bez slovníkové těžkopádnosti a nezájivnosti.

R. L. Samojlovič: *S. O. S. Od severního pólu*. Vyšlo jako VI. sv. knihovny „Všemi díly světa“ nákl. „Pokroku“. Cena Kč 38—, váz. Kč 50—. Každý člověk se pamatuje na onen tragický signál, který se před dvěma lety rozlehl nad bílými pustinami kolem severní točny. Každý si při tom vzpomene na rozruch, jaký způsobila zpráva, že ledoborec „Krasin“ se proboural ledem až ke skupině trosečníků, kteří ve stínu točny očekávali smrt mrazem a hladem. Kniha je popsáním této záchranné expedice „Krasina“, kterou popisuje sám velitel ledoborce prof. Samojlovič.

INSERCE v PŘÍTOMNOSTI

je
levná,
účinná,
rentabilní.

**Velký
výběr**

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman,
Astoria, Mont Blanc atd.),

K. Wagner, Brno-Česká 16.